



Číslo 3-4/ 2022, december 2022

INTEGRÁCIA

Interdisciplinárny odborný časopis o inováciách v riešení nepriaznivých sociálnych situácií občanov



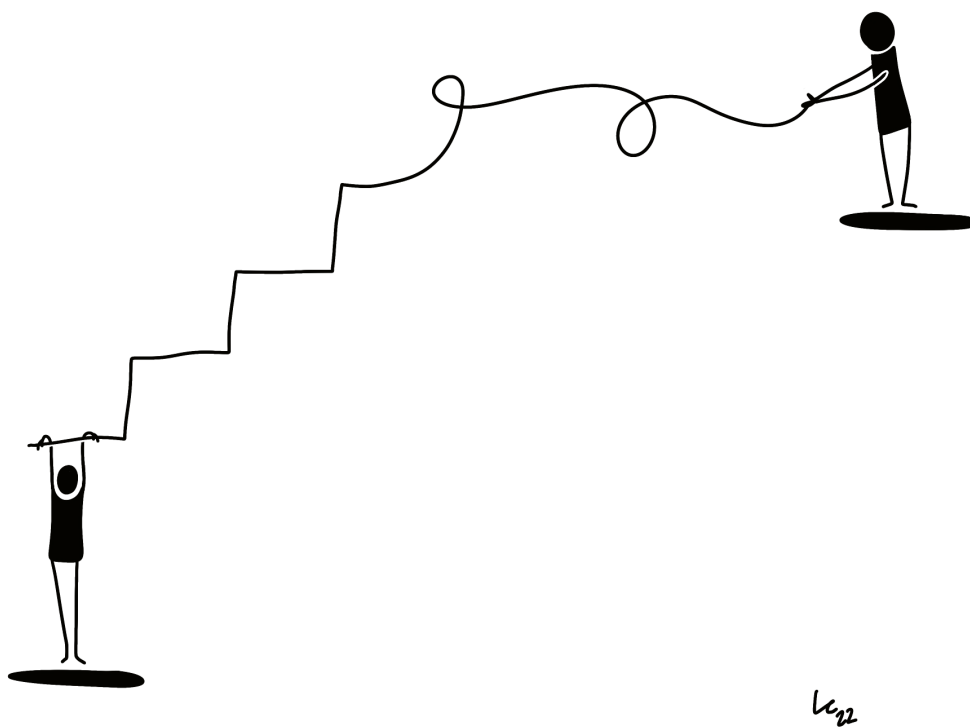
Obsah

- 5 Úvodník / Lucia Cangárová
- 6 Prístupnosť na Slovensku – legislatívny rámec/ Mária Machajdíková
- 12 Podporujú fondy EÚ prístupnosť v strednej a východnej Európe?/ Gábor Petri
- 16 Do EU-funds support accessibility in Central and Eastern Europe?/Gábor Petri
- 20 Aj ČSSR chcelo “Biely dom”/INKLUB Košice
- 22 Inklub na prieskume/INKLUB Košice
- 28 Prieskum architektonickej prístupnosti volebných budov a miestností Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím/Zuzana Stavrovská, Elena Koritšánska

Vydala a spracovala: Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, Záhradnícka 70, 821 08 Bratislava. IČO: 30812682; email: radaba@rpsp.eu. Redakčná rada: Šéfredaktorka: Lucia Cangárová. Členovia: Doc. PhDr. Slavomír Krupa, PhD. —odborný garant, PhDr. Miroslav Cangár, PhD., PhDr. Soňa Holúbková, PhDr. Judita Varcholová. Grafická úprava: Lucia Cangárová. Fotky titulnej strany: Ján Podhájecký. Tlač: Copygraf, s.r.o., Domkárska 15, 821 05 Bratislava. Objednávky zasielajte na adresu: Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, Záhradnícka 70, 821 08 Bratislava. Dostupné online na www.rpsp.eu.

Časopis Integrácia je zapísaný v zozname preriodickej tlače Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Evidenčné číslo 4432/11. Vychádza 2 x ročne. Časopis Integrácia (číslo 3-4/2022, ročník 33) vyšiel za finančnej podpory Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Úvodník



2022

Prístupnosť na Slovensku – legislatívny rámec

Základný medzinárodný kontext

Základný rámec prístupnosti určuje v medzinárodnom kontexte **Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím** (1) (ďalej len Dohovor). Dohovor bol schválený OSN v roku 2006 a Slovenská republika ho spolu s Opčným protokolom k Dohovoru (2) ratifikovala v roku 2010 a Dohovor začal pre Slovenskú republiku platiť od 25. júna 2010.

Dohovor je právne záväzný medzinárodný dokument v oblasti ľudských práv, ktorý zmluvné strany zaväzuje, aby ľuďom so zdravotným postihnutím zabezpečili plné a rovnaké užívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd tak ako všetkým ostatným občanom.

Prečo je dôležité zameriavať sa na prostredie, v ktorom žijeme, podčiarkuje definícia zdravotného postihnutia v samotnom Dohovore. Zdôrazňuje význam faktorov prostredia a ich vplyvu na aktivitu a participáciu človeka v spoločnosti. Podľa Dohovoru (Preambula, bod e) je **zdravotné postihnutie** charakterizované ako: „*pojem, ktorý sa vyvíja a je výsledkom vzájomného pôsobenia medzi osobami so zhoršeným zdravím a medzi bariérami v postojoch a v prostredí, ktoré im bránia plne a účinne sa zúčastňovať na živote spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.*“

Konkrétna požiadavka na zabezpečenie prístupnosti je v Dohovore zakotvená v **článku 9 Prístupnosť**. Preto, aby Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím podporil implementáciu v praxi vydáva k jednotlivým článkom všeobecný komentár – rozsiahlejší vysvetľujúci materiál, kde detailnejšie vykladá obsah a zmysel konkrétneho článku. Hneď druhý všeobecný komentár (3), ktorý bol vydaný v roku

2014, vykladá nielen normatívny obsah článku 9 **Prístupnosť** a povinnosti zmluvných strán Dohovoru, ale uvádzajú sa v nej aj súvislosti prístupnosti s ostatnými článkami Dohovoru (4).



Antidiskriminačný zákon

Prístupnosť je právne vymožitelná na základe ustanovení národných aj medzinárodných právnych predpisov týkajúcich sa ochrany ľudských práv a základných slobôd. Občan, ktorý sa cíti byť diskriminovaný z dôvodu, že nie je pre neho prístupné prostredie, produkt, služba alebo informačno-komunikačný systém, môže sa na Slovensku domáhať ochrany svojich práv na základe **Zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)** alebo na základe ratifikovaného Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Antidiskriminačný zákon definuje zákaz diskriminácie z dôvodu zdravotného postihnutia (§ 2 ods.1) a ustanovuje povinnosť dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania aj v oblasti vzdelávania (§ 3 ods. 1).

Pokiaľ nie je dostatočným spôsobom vyriešený a zabezpečený napr. bezbariérový prístup do budovy, dochádza k porušeniu základného práva na prístupnosť zaručeného čl. 9 Dohovoru. V prípade, ak sa občan domnieva, že nie je zabezpečená prístupnosť, je viacero možností ako môže postupovať. Napríklad sa môže s podnetom

obrátiť na **Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím** (5). Jedným z oprávnení Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím je aj navrhovanie opatrení, ktoré zlepšia a zabezpečia bezbariérový prístup. Európsky súd pre ľudské práva môže prijať podnet len vtedy, ak boli vyčerpané všetky právne kroky na národnej úrovni.

Legislatívne východiská súvisiace s bezbariérovou tvorbou prostredia

Na Slovensku sa v porovnaní s ostatnými krajinami začal vývoj bezbariérového navrhovania relatívne neskoro. Základný legislatívny predpis súvisiaci s tvorbou prostredia predstavuje **stavebný zákon č. 50/1976 Zb.** (6). Tu sa najprv spomína len úprava obytných budov pre špeciálne potreby zdravotne postihnutých osôb a starých ľudí. Požiadavky na bezbariérové riešenie verejných priestranstiev a občianskych budov neboli v zákone obsiahnuté.

V roku 1985 bola vydaná vyhláška č. 53/1985 Zb. (7) o všeobecných technických požiadavkách zabezpečujúcich užívanie stavieb osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu. Týmto krokom sa mal začať proces integrácie zdravotne postihnutých osôb do spoločnosti. Žiaľ, nedostatočná propagácia problematiky, slabá zainteresovanosť schvaľovacích orgánov, odbornej verejnosti a celkové pomery v spoločnosti spôsobili, že nároky zdravotne postihnutých osôb ostali naďalej neriešené.

Až **v roku 2012** bol v stavebnom zákone upravený § 47 písm. c) Všeobecné technické požiadavky na navrhovanie stavieb tak, aby zakotvil ustanovenie, že: „stavba stavebnotechnickým vybavením zodpovedala účelu a spôsobu užívania a ak ide o stavbu, ktorá je určená len na užívanie osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie alebo o stavbu, ktorá je prístupná širokej verejnosti, aby spĺňala aj osobitné požiadavky na užívanie stavby osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, najmä požiadavku bezbariérovosti“.

Vykonávací legislatívny predpis súvisiaci s bezbariérovou tvorbou prostredia predstavujú vyhlášky Ministerstva životného prostredia SR. Legislatívne znenia stavebného zákona a vykonávacej vyhlášky síce ustanovujú povinnosť tvorby prostredia v súlade s požiadavkami bezbariérovej prístupnosti, ale do praxe sa uspokojuvito nepremietli, lebo neexistujú účinné kontrolné mechanizmy na dodržiavanie týchto ustanovení.

V roku 1994 nadobudla platnosť **vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 192/1994 Z. z.** (8) o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu (ďalej len vyhláška MŽP SR č. 192/1994 Z. z.) Jej ustanovenia sa vzťahovali na rodinné domy, byty osobitného určenia, budovy občianskeho vybavenia a na stavby pre výrobu, v ktorých pracuje viac ako dvadsať zamestnancov. Vo vyhláške neboli analyzované požiadavky na bezbariérové riešenie školských, zdravotníckych, kultúrnych, športových, administratívnych, obchodných a iných objektov, ktoré majú svoje špecifiká.

Dňa 1. decembra 2002 nadobudla účinnosť **vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 532/2002 Z. z.** (9), ktorou sa ustanovujú **podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie** (ďalej len vyhláška č. 532/2002 Z. z.).

Uvedená Vyhláška v IV. časti a v Prílohe k Vyhláške podrobne ustanovuje požiadavky na bezbariérovú tvorbu exteriérového a interiérového prostredia stavieb určených na užívanie verejnosťou a stavieb na bývanie z hľadiska nárokov osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie.

V porovnaní s predchádzajúcou vyhláškou z roku 1994 je štvrtá časť vyhlášky koncipovaná podrobnejšie, zaoberá sa aj problematikou projektovania verejných budov so zohľadnením nárokov osôb so zrakovým a sluchovým postihnutím. Zásadné nedostatky sú však vo vymedzení platnosti tejto časti vyhlášky, pretože

„požiadavky v tejto časti vyhlášky sa vzťahujú podľa bodu d) na stavbu nebytovej budovy v časti určenej na užívanie verejnosťou“, avšak v novostavbe by mala byť vytvorená aj možnosť zamestnania osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie a podľa bodu e) sa vzťahujú „na stavbu, v ktorej sa predpokladá zamestnanie osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie“, pričom pojem „v ktorom sa predpokladá“ nie je jasne zafinovaný a preto vytvára priestor na špekulácie. Exaktnejšie bola stanovená povinnosť vytvoriť v novostavbe predpoklady na zamestnanie osôb so zdravotným postihnutím na pracovisku s viac ako 20-timi zamestnancami vo vymedzení platnosti predchádzajúcej vyhlášky Ministerstva životného prostredia SR č. 192/1994 Z. z.

Táto vyhláška tak aj naďalej) **podporuje segregáciu** osôb so zdravotným postihnutím a pôsobí diskriminačne, pretože ustanovuje, že požiadavky na bezbariérové riešenie sa „*vzťahujú na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie*“, čo má za následok mylné chápanie, že bezbariérovosť sa vzťahuje len na stavby tzv. „špeciálneho alebo osobitného účelu“ (v praxi napr. na budovy špeciálnych škôl, zariadení sociálnych služieb), a nie na všetky stavby užívané verejnosťou formuláciu alebo len na niektorú časť budovy.

Tiež nie je podrobnejšie špecifikovaný **pojem** „*osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie*“. A preto sa často zabúda, že bezbariérovosť prostredia sa netýka len ľudí s telesným alebo zmyslovým postihnutím, ale aj starších osôb, rodičov s detským kočíkom, prípadne osôb s veľkou batožinou a podobne.

Na základe skúseností mnohých užívateľov stavieb ale aj monitoringov prístupnosti vieme, že ustanovenia štvrtej časti Vyhlášky sa v praxi nedodržiavajú a naďalej sa realizuje veľký počet stavieb, ktoré nie sú univerzálne bezbariérovo prístupné. Chýba totiž účinný **implementačný a kontrolný mechanizmus**, napr. povinnosť predkladať k žiadosti o stavebné povolenie a ko-

laudačné rozhodnutie **odborný posudok o bezbariérovom riešení** územia a stavby, ktorý by bol vypracovaný odborníkom na tvorbu bezbariérového prostredia. Rovnako nie sú ustanovené žiadne **sankcie** v prípade nedodržania požiadaviek bezbariérovosti.

Okrem vyhlášok sa projektant pri navrhovaní riadi aj **Slovenskými technickými normami (STN)**. Tie sú vo všeobecnosti nezáväznú, postavenie noriem však môže byť príslušným predpisom zmenené na povinné používanie. Problematika bezbariérovosti stavieb a užívanie stavieb osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie nie je v platných normách STN zohľadnená, čo mnohokrát spôsobuje problémy pri implementácii zásad bezbariérovosti v praxi.

Na Slovensku sa v posledných 30 rokoch netvorí pôvodné, slovenské stavebné normy. Výnimkou je novelizácia normy STN Budovy na bývanie (10), iniciatívu však vyvinula Fakulta architektúry a dizajnu STU. Aktualizácia platná od 1. 2. 2021 podrobnejšie zafinovoala požiadavky na bezbariérové bývanie, ktoré predstavujú veľký prínos pri tvorbe obytného prostredia nielen v procese transformácie zariadení pobytových sociálnych služieb, ale aj v oblasti nájomného bývania v mestách a obciach.

Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo Slovenskej republiky (11) preberá európske normy, niektoré z nich prekladá do slovenčiny, ale nie je to systémové. Na preklad musia dostať podnet napríklad z niektorého ministerstva.

Európska norma EN 17210:2021 „Accessibility and usability of the built environment - Functional requirements“ je pritom veľmi dôležitá. Popisuje základné, spoločné minimálne funkčné požiadavky a odporúčania, ktoré sa dajú použiť v celom spektre zastavaného prostredia, pre prístupné a použiteľné vybudované prostredie podľa princípov „Dizajn pre všetkých“, „Univerzálny dizajn“, ktoré umožnia spravodlivé a bezpečné používanie širokému okruhu užívateľov vrátane osôb so zdravotným postihnutím.

Požiadavky a odporúčania na funkčnú prístupnosť a použiteľnosť opísané v tejto norme sú relevantné pre návrh, výstavbu, renováciu, úpravu a údržbu zastavaného prostredia vrátane vonkajších peších a mestských oblastí. (12)

Nová stavebná legislatíva platná od 1. apríla 2024

V platnej stavebnej legislatíve sú už od roku 2002 zakotvené všeobecné technické požiadavky na stavby v súlade s nárokmi osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. Za ostatných dvadsať rokov sa podarilo dosiahnuť len čiastočný pokrok, ale implementácia prvkov bezbariérovosti súvisí skôr s osobnou iniciatívou jednotlivcov alebo organizácii (iniciatíva zdola), ale nie ako dôsledok systémových opatrení (iniciatíva zhora).

Zabezpečenie prístupnosti stavebného prostredia bolo v kompetencii Ministerstva dopravy a výstavby SR. V rokoch 2009, 2014 a 2015 boli pripravované novela **stavebného zákona**, v ktorej mali byť prijaté opatrenia na zabezpečenie prístupnosti stavieb. Avšak ani jedna týchto reforiem nebola úspešná. V roku 2020 sa nová vláda SR vo svojom programovom vyhlásení zaviazala pripraviť novú legislatívu týkajúcu sa stavebného aj územného konania (13). Cieľom malo byť najmä na zjednodušenie a urýchlenie výstavby a v neposlednom rade nastolenie transparentnosti v systéme schvaľovania. Zmenami by chceli motivovať všetkých aktérov k aktívnej a konštruktívnej súčinnosti.

V roku 2021 Ministerstvo dopravy a výstavby v spolupráci s Úradom podpredsedu vlády pre legislatívu predložili do medzirezortného pripomienkového konania návrhy novej stavebnej legislatívy – zákon o územnom konaní a zákon o výstavbe (14). Obidve tieto konania priniesli veľké množstvo pripomienok a stretli sa s výrazným odporom samospráv (15) (16).

O komplikovanosti tejto reformy svedčí aj fakt, že zákony už po schválení vládou SR v januári 2022

boli predložené do Národnej rady SR a až 27. 4. 2022 boli v schválené v Národnej rade SR (17).

Zákon o územnom plánovaní 200/2022 definuje čo má obsahovať Územný plán zóny – okrem iného sa tu priamo spomínajú „podmienky na bezbariérové využívanie verejného priestoru, dopravnej infraštruktúry, statickej dopravy a trás pohybu obyvateľstva“. Ide najmä o návrh bezbariérových trás v území .

Zákon o výstavbe 201/2022 tiež používa pojme bezbariérové užívanie, dokonca jedenásťkrát. Podľa tohto zákona všetky stavby určené na užívanie verejnosťou musia spĺňať požiadavky bezbariérového užívania. Tiež sa očakáva, že stavba bude navrhnutá a zhotovená z takých stavebných výrobkov, ktoré budú nielen vhodné na zamýšľané použitie, ale budú spĺňať základné požiadavky na stavby vrátane požiadaviek na bezbariérové užívanie.

Za dôležité považujeme aj fakt, že medzi povinnosti vlastníka stavby bude patriť aj povinnosť **„trvalo udržiavať stavbu podľa prevádzkovej dokumentácie tak, aby bola po celý čas prevádzky v súlade so základnými požiadavkami na stavby vrátane požiadaviek na bezbariérové užívanie a s technickými a prevádzkovými predpismi, ktoré sa vzťahujú na jej prevádzku.“** Veľmi zjednodušene by sme mohli povedať, že bezbariérové toalety by už nemali slúžiť ako sklad pre upratovačky, alebo ak by to tak bolo, vlastník budovy porušuje zákon.

Na základe zákona o územnom plánovaní sa vytvoril nový Úrad pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky. Pod jeho gesciu budú spadať regionálne úrady, ktoré budú mať určený územný obvod pôsobnosti. Jednou z úloh Úradu je vypracovať koncepciu bezbariérovej prístupnosti a užívania stavieb v súlade s metódou univerzálneho navrhovania.

V súčasnosti tento Úrad gesturuje prípravu vykonávacích predpisov – vyhlášok. Tie majú pomôcť zdefinovať presnejšie očakávania, čo „bezbariérové užívanie“ v jednotlivých fázach znamená

a ako ho dosiahnuť. Rovnako nový Úrad pre územné plánovanie a výstavbu vidí význam v príprave metodík a usmernení. V tejto oblasti výskumné pracovisko CEDA FAD STU ponúklo spoluprácu.

Sme teda plní očakávania. V roku 2023 sa musí toho stihnúť veľa – vyhlášky, metodiky, usmernenia. Ak sa podarí v nadviazanej spolupráci s Úradom pre územné plánovania a výstavbu expertkám z CEDA FAD STU a expertným zástupcom organizácií ľudí so zdravotným postihnutím pokračovať, môže vzniknúť kvalitnejší právny rámec pre tvorbu fyzického prostredia. Je nám zároveň jasné, že tým to len začne. Dôležité bude oveľa viac sa venovať vzdelávaniu, informovaniu, poradenstvu, monitoringu a kontrole na všetkých úrovniach.

Článok vznikol na základe publikácie Kol. autorov: Čerešňová Z., Rollová L., Končeková D., Filová N., Bezáková M., Machajdíkova M.: Prístupnosť na Slovensku. Zostavila: Maria Machajdíkova, SOCIA – Nadácia na podporu sociálnych zmien.

Zdroje:

1. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Zbierka zákonov č. 317/2010, OZNÁMENIE Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky.
2. Opčný protokol k Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Zbierka zákonov č. 318/2010, Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky .
3. Dostupné na: . [Online] https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/2&Lang=en.
4. Poznámka: nejedná sa o doslovný preklad časti dokumentu.
5. Webová stránka Úradu: . [Online] <https://www.komisarprezdravtnepostihnutych.sk/>.
6. Zákon je prístupný: . [Online] <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1976/50/20210601>.
7. Vyhláška je prístupná: . [Online] <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1985/53/19850901>.
8. Vyhláška je prístupná: . [Online] [\[lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1994/192/19940901\]\(https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1994/192/19940901\).](https://www.slov-</div><div data-bbox=)

9. Vyhláška je prístupná: . [Online] <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/532/20200301>.

10. STN sú dostupné tu: . [Online] https://normy.unms.sk/eshop/public/standard_class.aspx?id=1814.

11. Webová stránka Úradu . [Online] <https://www.unms.sk/>.

12. Viac informácií je napríklad tu: . [Online] <https://www.cencenelec.eu/news-and-events/news/2021/eninthespotlight/2021-03-18-en-17210-2021-accessible-and-usable-built-environment/> alebo <https://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.reports.2261> .

13. Znenie Programového vyhlásenia vlády dostupné tu: . [Online] <https://www.teraz.sk/download/135/programove-vyhlasenie-vlady.pdf>.

14. Najprv medzirezortné pripomienkové konanie v máji 2021 a neskôr nové medzirezortné pripomienkové konanie v lete 2021 . [Online] <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/226> <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/348>.

15. Napríklad stanovisko Únie miest Slovenska z leta 2021. [Online] <https://www.uniamiest.sk/tlacovespravy/%C3%BAAnia-miest-slovenska-%C5%BEiada-op%C3%A4tovn%C3%A9-stiahnutie-stavebnej-legislat%C3%ADvy>.

16. Január 2022. [Online] [https://www.uniamiest.sk/tlacovespravy/%C3%BAAnia-miest-slovenska-\(%C3%BAMs\)-je-sklaman%C3%A1%2C--%C5%BEe-tak-dlho-av%C3%BDrazne-kritizovan%C3%A1-novela-z%C3%A1kona-o-v%C3%BDstavbe-a-novela-z%C3%A1kona-o-%C3%BAzemnom-pl%C3%A1novan%C3%AD-boli-dnes-schv%C3%](https://www.uniamiest.sk/tlacovespravy/%C3%BAAnia-miest-slovenska-(%C3%BAMs)-je-sklaman%C3%A1%2C--%C5%BEe-tak-dlho-av%C3%BDrazne-kritizovan%C3%A1-novela-z%C3%A1kona-o-v%C3%BDstavbe-a-novela-z%C3%A1kona-o-%C3%BAzemnom-pl%C3%A1novan%C3%AD-boli-dnes-schv%C3%)

17. Schválený zákon 200/2022 Z.z. o územnom plánovaní a 201/2022 Z.z. o výstavbe. [Online] <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/200/20240401> <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/201/20240401>.



Nadácii SOCIA, v spolupráci s Radou pre poradenstvo v sociálnej práci, konkrétne Luciou Cangárovou, sa podarilo pripraviť tretí zo všeobecných komentárov Výboru OSN k jednotlivým článkom Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím v ľahkočitateľnej forme. V roku 2019 začali predstavili komentár k článku 19, neskôr komentár k článku 24 o inkluzívnom vzdelávaní. Ďalšia voľba prirodzene padla na komentár k článku 9 – prístupnosť. Prístupnosť prostredia, služieb a tovarov je nevyhnutnosť pre nezávislý život a preto je potrebné o tom stále hovoriť. V publikácií sú vysvetlené, čoho všetkého sa prístupnosť týka a aké z toho vyplývajú povinnosti pre štát a poskytovateľov rôznych služieb.

<https://www.socia.sk/wp-content/uploads/2021/09/Easy-read-PRISTUPNOST.pdf>



V nadácii SOCIA pripravili príručku (NE) PRÍSTUPNÉ BUDOVY PRE VŠETKÝCH v spolupráci s Fórom pre ľudské práva a Radou pre poradenstvo v sociálnej práci. Príručka mapuje právne možnosti pre osoby so zdravotným postihnutím znevýhodnené v dôsledku fyzickej neprístupnosti budovy verejnej správy či poskytovateľa služby. Stručne načrtáva možnosti, ktoré môže človek urobiť, ak nejaká verejná budova nie je bez-bariérová prístupná. Môže osloviť prevádzkovateľa či využiť mimosúdne spôsoby nápravy cez oficiálne úrady, ktoré na Slovensku máme. V krátkosti predstavuje spôsoby súdnych konaní zamerané

na dosiahnutie bezbariérovej prístupnosti budovy. Nakoniec je dôležité povedať, že ako občania vieme využiť aj iné spôsoby poukázania na problém neprístupnosti cez aktivity v komunite či mediálne vstupy.

https://www.socia.sk/wp-content/uploads/2023/01/Final_draft-1.pdf

V rámci projektu Dizajn pre všetkých pripravili v rámci spolupráce nadácie SOCIA a CEDA FAD STU dve publikácie. V situačnej analýze zmapovali našu legislatívu z pohľadu **prístupnosti na Slovensku**. V roku 2022 výrazne zasiahla tvorbu fyzického prostredia nová stavebná legislatíva. Preto v správe nájdete aj naše pripomienky, ktoré sme k návrhu podávali v rámci medzirezortného pripomienkového konania. V súčasnosti sa pracuje na tvorbe súvisiacich nových vyhlášok a celá nová legislatíva má začať platiť o apríla 2024.

<https://www.socia.sk/wp-content/uploads/2022/08/Situation-Analysis-SVK-ISBN.pdf>

V druhej publikácii **Hodnotenie bezbariérovej prístupnosti budov na Slovensku z hľadiska univerzálneho navrhovania** poukazujú na niektoré príklady z praxe v súvislosti s bezbariérovosťou. Popísané sú základné požiadavky na bezbariérovú prístupnosť a na kladných a záporných príkladoch z praxe je ukázané ako boli po roku 2010 zohľadnené požiadavky Dohovoru a Vyhlášky č. 532/2002 Z. z.

https://www.socia.sk/wp-content/uploads/2022/08/V4_Good-practice-report-SVK_final-ISBN.pdf



Mgr. Mária Machajdíkova. Viac ako 12 rokov pracuje v nadácii SOCIA pracuje, ktorá sa zameriava na podporu zmien a reforiem v sociálnej oblasti. Je koordinátorkou programu podpory komunitných služieb a procese deinštitucionalizácie, najmä pre ľudí so zdravotným postihnutím. Zameriava sa aj na to, či európske a verejné financie podporujú tieto témy. Vytvára priestor na sieťovanie s inými organizáciami a verejnou správou.

Dlhoročne spolupracuje s Nezávislou platformou SocioFórum, ktorá združuje mimovládne neziskové organizácie pôsobiace v sociálnej oblasti. Ich záujmy zastupuje aj vo viacerých pracovných skupinách týkajúcich sa eurofondov. V rámci činnosti SocioFóra sa venuje najmä komunitnému plánovaniu.

Predtým sa venovala historickej a kultúrnej antropológii.

Podporujú fondy EÚ prístupnosť v strednej a východnej Európe?

Základné informácie

Slovo "prístupnosť" prešlo v posledných desaťročiach vážnymi zmenami. Zatiaľ čo dlho bolo sotva viac ako len zriedkavo používané slovo architektov, dnes je to ústredné slovo vo verejnej politike: prístupnosť súvisí s ľudskými právami a uplatňuje sa takmer vo všetkých oblastiach života. Hovoríme o prístupných staniciach metra, školách, nemocniciach, poštách, obchodoch s potravinami, a dokonca aj o televíznych programoch a konferenciách. Táto zmena predstavuje pokrok - znamená, že sme sa naučili uznávať potreby všetkých občanov vrátane tých, ktorí potrebujú úpravy na používanie budov alebo služieb.

Jednou z hybných síl tohto pokroku bola vlna zákonov inšpirovaných ľudskými právami v celej Európe: od 90. rokov 20. storočia takmer všetky vlády schválili rôzne antidiskriminačné zákony. Prístupnosť je právne uznanou požiadavkou vo väčšine týchto zákonov - niektoré z nich sú špecifické pre zdravotné postihnutie, iné sú všeobecnejšie, ale vzťahujú sa aj na zdravotné postihnutie. A išlo to aj nad rámec týchto zákonov: legislatíva upravujúca stavebné prostredie a normy sa tiež zmenila a teraz pozostáva z mnohých špecifik, ktorých cieľom je zabezpečiť, aby naše stavebné prostredie bolo prístupné. Dnes túto oblasť upravujú aj medzinárodné právne predpisy: Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UN CRPD) ratifikovali všetky členské štáty EÚ a jeho ustanovenia obsahujú povinnosť, ktorú musia vlády plniť: prístupnosť je ľudské právo a musí byť zabezpečená.

Ale kde sa dnes táto verejná politika skutočne nachádza? V nedávnom projekte Maďarská národná federácia združení osôb s telesným postihnutím (MEOSZ) spolupracovala s Nadáciou Socia na Slovensku a Národnou radou osôb so

zdravotným postihnutím (NRZP) v Česku, aby upozornila na systémové problémy a priepasť medzi predpismi a praxou v tejto oblasti.

Zákoný vs. prax

Začnime však od začiatku. Áno, prístupnosť je v Česku, Maďarsku a na Slovensku právne upravená. Vo všetkých troch krajinách je totiž **prístupnosť právne vynúiteľná** na základe ustanovení vnútroštátneho aj medzinárodného práva týkajúceho sa ochrany ľudských práv a základných slobôd. Všetky tri krajiny tiež ratifikovali Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a realizujú rozsiahle programy financované z EÚ zamerané na budovanie a rekonštrukciu verejných služieb.

V Maďarsku Zákon o právach osôb so zdravotným postihnutím (č. 1998/26) poskytuje základ pre prístupnosť, ale odvtedy sa vyskytli problémy s jeho implementáciou a monitorovaním. Pôvodne bol termín sprístupnenia všetkých existujúcich verejných budov stanovený na rok 2005. Tento termín bol neskôr upravený na rok 2013, potom boli tieto termíny zo zákona úplne vypustené. V každodennej praxi sú najvplyvnejšími právnymi predpismi Zákon o ochrane zastavaného prostredia (č. 1997/78) a Nariadenie vlády (č. 253/1997) o požiadavkách na územné plánovanie a výstavbu. Na základe týchto zákonov môžu architekti a rehabilitační inžinieri rozhodovať o tom, čo by malo byť prístupné a ako sprístupniť budovy - niektoré ustanovenia týchto zákonov však zostávajú nejasné, napríklad pravidlá o požiadavkách na prístupnosť pracovísk.

Na Slovensku sa občania, ktorí sa cítia diskriminovaní z dôvodu neprístupného prostredia, výrobkov, služieb alebo informácií, môžu domáhať ochrany svojich práv na základe Zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní (antidiskriminačný zákon). Z hľadiska fyzickej prístupnosti ustanovuje Vyhláška MŽP SR č. 532/2002 Z. z. podrobné požiadavky na bezbariérové navrho-

vanie stavieb určených na verejné užívanie a stavieb na bývanie z hľadiska potrieb osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. V roku 2022 bola schválená nová stavebná legislatíva, ktorá nahradila stavebný zákon (č. 50/1976 Zb.) pochádzajúci z roku 1976. Nový zákon nadobudne účinnosť až v roku 2024 a dotedy je potrebné pripraviť nové vykonávacie vyhlášky. V praxi sa ukázalo, že napriek platnej legislatíve (Vyhláška č. 532/2002 Z. z.) sa bariérové stavby naďalej stavajú.

„Pri monitorovaní dostupnosti v meste sme sa stretli s rôznymi vecami. Riešenia prístupnosti "len na pohľad", ktoré nespĺňajú žiadne normy prístupnosti! V reálnom živote ich pravdepodobne nikto nikdy nepoužil. V skutočnosti tieto predstierané riešenia ohrozujú zdravie a život používateľa aj jeho asistenta.“

Roman, aktivista pre osoby so zdravotným postihnutím, Slovensko

V Českej republike túto problematiku upravujú dva hlavné zákony: Stavebný zákon č. 183/2006 Z. z. a Vykonávacia vyhláška k stavebnému zákonu č. 398/2009 Z. z. o všeobecných technických požiadavkách zabezpečujúcich bezbariérové užívanie stavieb. V súčasnosti však Česká republika prechádza obdobím komplexnej rekonštrukcie stavebného práva.

Prax je však iná. Projekt troch advokačných organizácií ukázal, že vo všetkých troch krajinách existujú **systemové problémy** s novopostavenými alebo rekonštruovanými budovami. Na Slovensku majú budovy alebo služby, ktoré sú formálne vyhlásené za bezbariérové, často množstvo nedostatkov, ktoré uvádzajú užívatelia, a niektoré z týchto nedostatkov prakticky vylučujú skupiny osôb so zdravotným postihnutím z ich používania. V Maďarsku je podobná situácia: nedostatok vedomostí o požiadavkách na prístupnosť a dostupných normách je taký vážny, že ani orgány alebo vlastníci, ktorí prevádzkujú nové alebo rekonštruované budovy alebo služby, nemusia vedieť o ich neprístupnosti.

V Česku analýza odborníkov na prístupnosť ukázala, že chýbajú odborné znalosti o univerzálnom navrhovaní a dôsledné monitorovanie plánov - preto je realizácia často neuspokojivá a výsledkom sú len čiastočne prístupné nové budovy a služby.

„Išla som na miestnu kliniku, ktorú spravuje mestský úrad. Viete, pred pár rokmi ju zrekonštruovali, vyzerá ako nová. Potrebovala som dať vzorku moču na vyšetrenie. Čakala som, kým ma zavolajú, keď mi sestrička povedala, že dvere sú príliš úzke a že si musím nabudúce priniest vzorku z domu, hovorila som si: Na toto išli všetky tie peniaze? Pekný nový výťah, svetlá, okná a všetko, ale stále neprístupné vyšetровacie miestnosti?“

47-ročná žena na vozíku, Budapešť, Maďarsko

Systemové problémy

Všetky tri krajiny uviedli výrazný rozdiel medzi platnými právnymi predpismi a tým, ako ich orgány implementujú a presadzujú. Podľa obhajcov a odborníkov na problematiku zdravotného postihnutia je to spôsobené viacerými faktormi:

- neuspokojivé uplatňovanie existujúcich právnych predpisov v praxi v dôsledku nedostatočných kontrolných mechanizmov zo strany orgánov vrátane stavebných úradov a orgánov financovaných z fondov EÚ;
- nedostatočné monitorovanie prístupnosti infraštruktúrnych projektov financovaných z verejných zdrojov vrátane projektov financovaných z fondov EÚ - monitorovanie je povrchné a neúčinné;
- nedostatok znalostí o normách a riešeniach v oblasti prístupnosti a univerzálného navrhovania medzi architektmi, stavebnými inžiniermi, atď.;
- nedostatok vedomostí o prístupnosti a nedostatočné dodržiavanie existujúcich zákonov na verejných stavebných úradoch, ktoré povoľujú stavby;
- nedostatočné povedomie o rozsahu problému v orgánoch financovaných z fondov EÚ a iných

verejných orgánoch, ako sú ministerstvá, mestské rady, atď.;

- nedostatok primeraných znalostí o normách univerzálneho navrhovania vo verejných orgánoch, ktoré zadávajú stavby a rekonštrukcie;
- nedostatok vzdelávacích programov o univerzálnom navrhovaní pre odborníkov vrátane inžinierov, architektov, pracovníkov stavebných úradov a iných verejných orgánov;
- vyšší úradníci vo verejných službách často nemajú dostatočné povedomie o skutočnej neprístupnosti svojich budov a služieb, takže si nemyslia, že by mali svoje služby ďalej zlepšovať;
- chýbajúce motivačné stimuly;
- nedostatky v legislatíve – nie všetky existujúce zákony a politiky sú dostatočne jasné alebo progresívne;
- existujúca platná legislatíva sa nedodržiava, pretože požiadavky na prístupnosť sú pomerne zložité a povinnosť ich dodržiavania sa vzťahuje na všetkých účastníkov stavebného procesu (projektant, investor, stavebný úrad, dodávateľ stavby, atď.)

Návrhy na zmenu

Tieto tri organizácie predložili návrhy aj v politickom dokumente, ktorý zverejnili v decembri 2022, keď zorganizovali podujatie v Európskom parlamente, aby upozornili na tieto problémy. Medzi tieto návrhy patria:

- **začlenenie zásad univerzálneho navrhovania** do národných programov, ako aj do rozvojových plánov, komunitných plánov, legislatívy, technických noriem, atď.;
- **medzirezortná spolupráca**, spolupráca medzi vládnymi orgánmi, miestnymi samosprávami a ďalšími aktérmi;
- **priať lepšie kontrolné a sankčné mechanizmy vo verejných orgánoch, a to aj pri imple-**

mentácii fondov EÚ, aby sa zabezpečilo dodržiavanie požiadaviek na prístupnosť kontrolné a sankčné mechanizmy musia byť súčasťou všetkých prijatých opatrení a právnych predpisov;

- **vzdelávať ľudí pracujúcich v rôznych sektoroch** - vysokoškolských študentov a odborníkov z praxe v oblasti celoživotného vzdelávania, najmä architektov, projektantov, dizajnérov, informatikov, programátorov, ale aj pracovníkov s rozhodovacími právomocami a zamestnancov verejných a neverejných poskytovateľov služieb,
- **podporovať vzdelávanie a výskum v oblasti prístupnosti a univerzálneho navrhovania**, vývoj prístupných produktov, programov a služieb v rôznych sektoroch;
- **propagovať prístupnosť a univerzálny dizajn** a ich prínos pre celú spoločnosť s cieľom prekonať bariéry v prístupe ľudí;
- **podporovať novelizáciu zákona o verejnom obstarávaní** s cieľom zaviesť povinnosť zahrnúť do podmienok obstarávania kritériá prístupnosti v oblasti stavebníctva, dopravy a informačných a komunikačných systémov.



Gabor Petri, PhD. je medzinárodným koordinátorom v Národnej federácii organizácií osôb s telesným posti-hnutím (Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége, MEOSZ) v Budapešti. V oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím pracuje od roku 1999.

Gabor získal doktorát na University of Kent, Tizard Centre (Spojené kráľovstvo) v roku 2019.



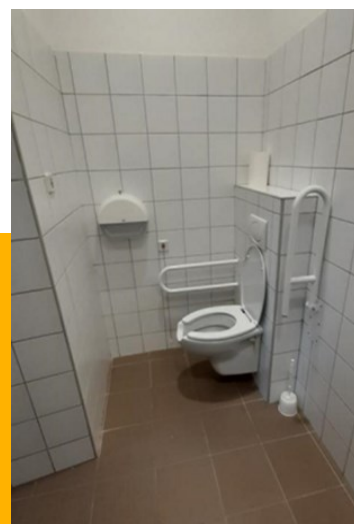
Jedno z rýchlych riešení - "bezbariérový" vstup do budovy verejného divadla v Lučenci na Slovensku.

Nebezpečne strmá (~20%) rampa bez zábradlia a dostatočného priestoru na otočenie sa na vozíku - v novopostavenej materskej škole v Budapešti, Maďarsko.



Strmá rampa bez prerušovaného odpočinku - pri hlavnom vchode do umeleckej galérie v Prahe, dokončená v roku 2022.

Táto toaleta na strednej škole v maďarskom vidieckom meste bola vybudovaná po roku 2017 z prostriedkov EÚ. Jej dizajn ignoruje normy prístupnosti - mnohí zdravotne postihnutí by ju nemohli samostatne používať.



Do EU-funds support accessibility in Central and Eastern Europe?

(English original)

Background

The word ‘accessibility’ has gone through a serious change over the last decades. Whereas for a long time it was hardly more than just a rarely used word by architects, today it is a central word in public policy: accessibility is related to human rights and is applicable in nearly all areas of life. We talk about accessible metro stations, schools, hospitals, post offices, grocery stores, and even TV shows and conferences. This change is progress – it means we have learned to recognise the needs of all citizens, including those who need adjustments to use buildings or services.

One of the boosters of this progress has been a wave of human rights-inspired laws across Europe: as of the 1990s nearly all governments has approved various anti-discrimination laws. Accessibility is a legally recognised requirement in most of these laws – some of them specific to disability, others are more general but cover disability as well. And it has gone beyond these laws: legislation regulating the built environment and standards has also changed and now consists of many specifics that aim to ensure that our built environment is accessible. Today international laws also regulate this area: the United Nations’ Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UN CRPD) has been ratified by all member states of the EU and its provisions include an obligation that governments must fulfil: accessibility is a human right and it must be ensured.

But where does this public policy stand today really? In a recent project the *Hungarian National Federation of Associations of Persons* (MEOSZ) with a Physical Disability cooperated with the *Socia Foundation* of Slovakia and the *Národní rada osob se zdravotním postižením* (NRZP), Czechia, to call attention to systemic problems and a gap

between regulations and practices in this area.

Laws vs. practices

But let us start at the beginning. Yes, accessibility is legally regulated in Czechia, Hungary, and Slovakia. In fact, in all three countries, **accessibility is legally enforceable** under the provisions of both national and international law relating to the protection of human rights and fundamental freedoms. All three countries also have ratified the UN CRPD and are running large scale EU-funded programmes aiming at building and refurbishing public services.

In Hungary, the Act on the Rights of Persons with Disabilities (No. 1998/26) and provide a background to accessibility in Hungary, but there have been problems with execution and monitoring ever since. Originally, the deadline for making existing all public buildings accessible was 2005. This deadline was later modified to 2013, then, these deadlines were deleted from the law altogether. In daily practice, the most influential pieces of legislation are the Act on the Protection of the Built Environment (No. 1997/78) and Government Decree (No. 253/1997) on the Requirements for Urban Planning and Construction. On the basis of these laws, architects and rehabilitation engineers are able to decide what should be accessible, and how to make buildings accessible – however, some provisions of these laws remain unclear, for example rules about the accessibility requirements of workplaces.

In Slovakia, citizens who feel discriminated against because of inaccessible environment, product, service or information, may seek protection of their rights on the basis of Act No. 365/2004 Coll. on equal treatment (Anti-discrimination Act). In terms of physical accessibility, the Decree No. 532/2002 Coll. of the Ministry of the Environment sets out detailed requirements for barrier-free design of buildings intended for public use, and buildings for housing, in terms of the needs of persons with reduced mobility. In 2022, a new building legislation was ap-

proved to replace the Building Act (No. 50/1976 Coll.) that dated back to 1976. The new law will not enter into force until 2024 and new implementing decrees need to be prepared before then. In practice, it has been proven that despite the existing legislation (Decree No. 532/2002 Coll.), barrier structures continue to be built.

“When we monitored accessibility in the city, we encountered all sorts of things. Solutions for accessibility ‘only in appearance’, which do not meet any accessibility standards! In real life, probably nobody has ever used them. Actually, these pretend solutions endanger the health and life of both the user and their assistant.”

Roman, disability activist, Slovakia

In the Czech Republic, two main laws regulate this issue: the Building Act 183/2006 Coll. and the Implementing Decree of the Building Act No. 398/2009 Coll. on general technical requirements ensuring barrier-free use of buildings. However, currently the Czech Republic is going through a period of comprehensive recodification of building law.

But practice is different. The project of the three advocacy organisations showed, there are **systemic problems** with newly built or refurbished buildings in all three countries. In Slovakia, buildings or services that are formally proclaimed to be barrier-free often have a number of shortcomings reported by users, and some of these shortcomings practically exclude groups of disabled people from using a them. In Hungary, there is a similar situation: lack of knowledge about accessibility requirements and available standards is so grave, that even authorities or owners that run new or refurbished buildings or services may be unaware of their inaccessibility. In Czechia, analysis by accessibility experts showed that there is a lack of expertise on universal design and rigorous monitoring of plans – thus implementation is often unsatisfactory, resulting in only partly accessible new buildings and services.

“So I went to the local clinic, run by the city council. You know it was refurbished few years ago, looks like it’s new. I needed to give urine sample for a screening. I was waiting to be called in when the nurse told me the door was too narrow and I needed to bring my sample from home the next time I come. I was telling to myself: is this what all the money went for? Nice new lift, lights, windows and all, but still inaccessible examination rooms?”

47-year-old wheelchair-user woman, Budapest, Hungary

Systemic problems

All three countries reported a noticeable gap between written law and how it is implemented and enforced by authorities. According to disability advocates and experts, this is caused by several factors:

- unsatisfactory implementation of existing legislation in practice due to lack of control mechanisms by authorities, including building authorities and EU-funds authorities;
- lack of appropriate monitoring of accessibility of publicly financed, including EU-funded infrastructural projects – monitoring is superficial and ineffective;
- lack of knowledge about accessibility and universal design standards and solutions among architects, civil engineers etc.;
- lack of knowledge about accessibility and loose compliance with existing laws at public building authorities that authorise buildings;
- lack of awareness of the scale of the problem at EU-funds authorities and other public bodies such as ministries, city councils etc.;
- lack of appropriate knowledge of universal design standards at public authorities that commission buildings and refurbishments;
- lack of educational programmes about universal design for experts, including for engineers, architects, those working at building authorities and other public bodies;

- senior officials at public services often lack awareness about the actual inaccessibility of their buildings and services so they do not think they should further improve their services;
- the absence of motivational incentives;
- shortcomings in legislation – not all existing laws and policies are clear or progressive enough;
- existing legislation in force is not being complied with because the accessibility requirements are quite complex and the obligation to comply with them applies to all actors in the construction process (designer, investor, building authority, building contractor, etc.)

Proposals for change

The three organisations also made proposals in a policy document they published in December 2022 when they held an event in the European Parliament to call attention to these problems. The proposals include:

- **Incorporation of universal design principles** into national programmes, as well as development plans, community plans, legislation, technical standards, etc.;
- **inter-ministerial cooperation**, cooperation between governmental bodies, local governments and other actors is necessary;
- **adopt better control and sanction mechanisms at public bodies, including when implementing EU-funds**, to ensure compliance with accessibility requirements – control and sanction mechanisms must be part of all measures and legislation adopted;
- **educate people working in the different sectors** - university students and practitioners in lifelong learning, especially architects, planners, designers, computer scientists, programmers, but also decision-makers and employees of public and non-public service providers,
- **support education and research related to ac-**

cessibility and universal design, the development of accessible products, programmes and services in different sectors;

- **promote accessibility and universal design** and their benefits for society as a whole, in order to overcome barriers in people's attitudes;
- **promote the amendment of the Public Procurement Act** to make it mandatory for procurement conditions to include accessibility criteria in the fields of construction, transport and information and communication systems.



Gabor Petri, PhD, is international coordinator at the National Federation of Organisations of Persons with Physical Disabilities (Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos

Szövetsége, MEOSZ) in Budapest.

He has worked for disability rights since 1999. Gabor gained his PhD at the University of Kent, Tizard Centre (UK) in 2019.



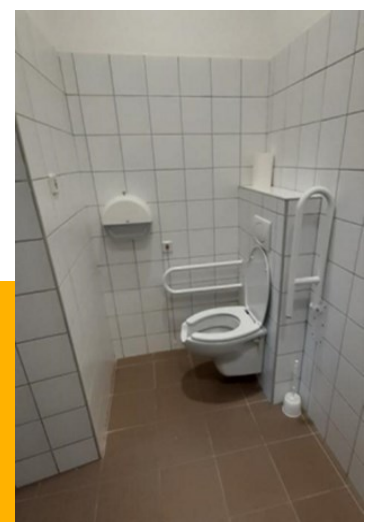
One of the quick solutions – “Accessible” entrance of a public theatre building in Lučenec, Slovakia.

A dangerously steep (~20%) ramp without handrails and enough space to turn around in a wheelchair – at a newly built kindergarten in Budapest, Hungary.



A steep ramp, without intermittent landing to rest – at the main entrance of an Art Gallery in Prague, completed in 2022.

This toilet in a secondary school in a rural town in Hungary was built after 2017, using EU-funds. Its design ignores accessibility standards – many disabled people would be unable to use it independently.



Aj ČSSR chcelo “Biely dom”

Dlhodobu nám záleží na tom, aby sa potreby ľudí so zdravotným znevýhodnením omnoho viac rešpektovali v spoločnosti, resp. v našom meste. Magistrát ako miesto pôsobenia nami zvolených zástupcov, je hlavou mesta, a podľa nás by mal byť aj srdcom. To, ako sa cíti občan na svojom magistráte, je odzrkadlením prístupu k občanom. Dodržiavanie legislatívy týkajúcej sa ľudských práv je základ.

Budova nášho magistrátu je ukážkovým dielom doby, v ktorej vznikla. Aj ČSSR chcelo “Biely dom”. Monumentálny zjav, obrovské schodisko, vysoké pulty, všeličo ďalšie, čo podčiarkuje dojem hierarchickosti. Rozumieme dôvodom, prečo to tak bolo v Československej socialistickej republike. Nevidíme dôvod, aby to tak bolo aj dnes, 33 rokov po skončení autoritárskeho spôsobu fungovania štátu. Ako demokratická spoločnosť prezentujeme úplne iné princípy: garanciu ľudských práv, otvorenosť, solidaritu, diskusiu, spoluprácu, partnerský prístup, občiansku angažovanosť. Nehovoriac o legislatíve, ktorú sme sa ako krajina zaviazali plniť. Malo by sa to plne odraziť na atmosfére magistrátu. Zároveň potrebujeme podčiarknuť náš postoj: nechceme kritizovať, chceme byť nápomocní pri procesoch potrebných zmien, ktoré sú pre nás všetkých.

Nevyhovujúcu prístupnosť magistrátu sme skúšali v minulosti viackrát verejne komunikovať. Bez väčších výsledkov. Už sme skoro dospeli do štádia, kedy sme mávli rukou nad touto témou. Reštartovať naše rozhodnutie nám pomohol seminár “Ako monitorovať prístupnosť budov” organizovaný Nadáciou SOCIA, počas ktorého nám bol sprostredkovaný dotazník hodnotenia prístupnosti budov

vypracovaný maďarskou organizáciou MEOSZ, na slovenské pomery ho upravili odborníčky na univerzálne navrhovanie z CEDA.

Napadlo nám, že by to mohol byť nástroj na nadviazanie efektívnejšej komunikácie témy prístupnosti s rôznymi inštitúciami. Nadácia SOCIA nás podporila listom, v ktorom vysvetľuje, prečo je dôležité testovanie dotazníka prístupnosti na verejných budovách. Boli sme s ním na obchodnej akadémii, na mestskej časti KE-Sever a najdôležitejší sa nám javil magistrát. V druhej polovici novembra 2022 sme napísali list primátorovi, v ktorom sme ho požiadali o spoluprácu medzi našou organizáciou a predstaviteľmi nášho mesta, v rámci ktorej chceme uplatniť aj testovanie dotazníku hodnotenia prístupnosti na budove magistrátu. Začiatkom decembra sme dostali od asistenta námestníčky primátora mailovú odpoveď, v ktorej nás prosí o konkrétne návrhy spolupráce medzi nami a magistrátom. Zároveň pridal konštatovanie, že sociálne vyspelá spoločnosť musí dbať o potreby ľudí so zdravotným znevýhodnením, a aby sme im priblížili, čo obnáša testovanie dotazníka prístupnosti v priestoroch magistrátu. Paradoxne v ten istý deň, ako sme dostali túto odpoveď, sme sa dozvedeli o rekonštrukcii schodiska pred magistrátom, ktoré napriek všetkým legislatívnym záväzkom nezohľadní prístupnosť ľuďom s obmedzenou mobilitou. To nás zarmútilo, aj nahnevalo. Napísali sme list hlavnému architektovi mesta Košice Ing. Arch. Petrovi Kroppovi, ktorého súčasťou bola príloha s platnou legislatívou, podľa ktorej musí byť zohľadnené právo na bezbariérový prístup pre všetkých občanov. Zoznam záväznej legislatívy nám poskytla doc. Ing. arch. Lea Rollová, PhD.

List sme poslali hlavnému architektovi a primátorovi dali na vedomie. Čakali sme na odpoveď, ktorá neprichádzala. Postoj magistrátu k tejto záležitosti sme si prečítali v médiách.

Vyjadrenie zástupcu riaditeľa Magistrátu mesta

Košice Richarda Dlhého pre Korzár na otázku, prečo rekonštrukcia schodiska nezohľadňuje bezbariérový prístup na magistrát:

„Je pravdou, že v tomto smere nie je bezbariérovosť riešená. Na to sú určené iné vchody magistrátu. Je možné ich využívať, navyše ľudia, ktorí potrebujú využiť takýto vstup, prídu zväčša autom. Zaparkujú na parkovisku a vojdú do budovy bočným vchodom, ktorý ponúka túto možnosť. Dovnútra sa dá dostať aj cez podzemné garáže, kde je k dispozícii aj rampa pre imobilných. Teda bezbariérovosť je zatiaľ takto vyriešená,“ dodáva Dlhý.

<https://kosice.korzar.sme.sk/c/23082840/uz-buraju-40-rocne-schody-kosickeho-magistratu-nove-budu-zelene-z-eurofondov.html>

27. marca sme našli v našej mailovej schránke odpoveď od p. Kroppa, hlavného košického architekta. Prijíma našu ponuku na stretnutie a ospravedlňuje sa za neskorú reakciu. Veľmi nás to potešilo. Uvidíme, ako sa bude situácia ďalej vyvíjať. Našou snahou bude spájanie síl v mene vízie otvoreného, sociálne, a teda aj architektonicky vyspelého mesta, efektívne komunikujúceho so svojimi občanmi.



Členovia INKLUBu Košice.

komix INKLUB na prieskume

Verejné ubezpečenie občanov Košíc zástupcom riaditeľa Magistrátu mesta Košice Richarda Dlhého o existencii minimálne dvoch bezbariérových prístupov, na náš hlavný košický úrad, na nás zapôsobilo. Zamysleli sme sa nad doterajším presvedčením o chýbaní takéhoto prístupu. Uznali sme, že musí o tom niečo vedieť, veď tam pracuje - je teda možné, že už tam naozaj existujú dva bezbariérové prístupy. Trošku sme sa zahanbili, že nespravodlivo vypisujeme listy hlavnému architektovi. Záleží nám na tom, aby sme boli objektívni, preto sme sa rozhodli, že sa tam vyberieme 7. 3. 2023 znova. Stojí za to tam ísť s dôverou vo verejné vyhlásenia, otvorení realite, ktorú komunikuje magistrát. Našu návštevu sme nasledovne nepredpojata zdokumentovali.



Hlavný vstup do magistrátu len míňame.
S vedomím, že pre nás určený nie je.



Toto je správny, pre ľudí so ZP určený vchod.
Bezbariérový ...



Maťka je na svojom magistráte prvýkrát.
Ide zazvoniť, aby sme dostali k dispozícii plošinu.



Potrebuje aspoň o 20 cm dlhšiu ruku.



Čakáme, kým si to plošina rozmyslí a pohne sa.

Lenže plošina sa nechce ani pohnúť. Naša stará známa, pani obsluhujúca plošinu, na nás tentokrát ani nefrflie, len prehodí: "No dlho ste tu neboli."



Takto si kráti čas čakáním Adam :-)



V zime je dobré sa vydať na košický magistrát dobre zababušený.



Stále čakáme. Plošina neposlúcha.

ÚLOHA 1:
Dostať sa dnu.
Všetci.
Bezpečne.
Dôstojne.



Poradie použitia plošiny určujeme podľa podchladenosti, najpodchladenejší idú ako prví.



Nakoniec musí plošinu uviesť do pohybu pán v modrých montérkach.



Maťka ide prvá, Maťko druhý, Matúšova telesná teplota ho zaraďuje na tretie miesto.



Všetci spolu dnu.

Trvá nám to toľkoto.



Maťka sa podujíma do podateľne odniešť list pánovi primátorovi s prosbou o stretnutie.

ÚLOHA 2:

Nájsť a vybaviť podateľňu.



Na pult na informáciách reaguje obdivným "óóó".



Dosiahnutie podateľne ako turistického cieľa si chceme zdokumentovať.

Nápis na dverách Maťku zneisťuje. Gabika jej ponúka, že ju šupne dnu spoza dverí, ale návrh je zamietnutý, lebo by si ju za pultom nemuseli všimnúť.



Maťka vstupuje, Gabika s ňou.



Opečiatkované.



Mestské zastupiteľstvo v túto chvíľu, bez ich vedomia, pasujeme za budúcich spolupracovníkov.

Gregor si pýta kľúče od bezbariérovej toalety. V pulte by sa zišlo nejaké okienko.

ÚLOHA 3:

Toaleta.



Bezbariérová toaleta sa nachádza v sektore F, len sa najprv musí nájsť od nej kľúč.



Po niekoľkých minútach je kľúč nájdený na Mestskej polícii mesta Košice (stanica Západ). Bol v bezpečí, v najlepších rukách.



Leo je nadšený myšlienkou, že by aj jeho kľúče od domu strážiła mestská polícia.



Gabika ako verná Maškina asistentka hneď testuje wecko, či by ho Maška mohla použiť. Chýba tam opierka na chrbát a druhé madlo.



Členovia partie sa dobre bavia počas čakania na kolegov, ktorí museli nutne odísť do sektoru F.



Našťastie sme efektívne personálom magistrátu zmanažovaní, presne rozdelení do dvoch skupín.
Chodiaci opúšťajú disciplinovane magistrát schodiskom, vozíčkari výťahom cez podzemnú garáž.



Zistenie, že je 15:20 hod. a už nemáme ďalších 22 minút na prekonanie schodiska, aby sme do 15:30 hod. opustili magistrát!(V utorok je pre verejnosť otvorené dovtedy)
Majko rieši situáciu na informáciách.



Gregor v podzemnej garáži úspešne zdoláva rampu špeciálne spomínanú aj zástupcom riaditeľa magistrátu.



ÚLOHA 4:

Dostať sa von.
Čas sa kráti.



Každý vozíčkar spolu s osobným asistentom opúšťa magistrát v sprievode mestského policajta.
Vznikajú trojice, lebo viacerí sa do výťahu nezmestia.



Gregor sa blíži z podzemia k východu.

Na to, aby ju úspešne zdolal aj Majko, je nutná fyzická pomoc mestského policajta obratne cúvajúceho plošinou nadol (aby mu Majko tak ľahko neušiel).



Maťka s Gabikou opúšťajúce budovu magistrátu druhým bezbariérovým prístupom. Gabika chce rampu najprv podliezť, v týchto podzemných garážach však zdvorilo dvíhajú rampu nielen autám, ale aj občanom používajúcim vozíček.



Ešte jedna spoločná fotka, pre nás je vzácnosťou, aj úspechom dostať sa na magistrát.

Po absolvovaní návštevy magistrátu 7. 3. 2023 v nás vzniká otázka, či to, čo sme tam zažili, je spomínaný zabezpečený bezbariérový prístup ...

Každý si na to môže urobiť svoj vlastný názor.

Magistrátu ponúkame ochotnú a nadšenú spoluprácu na realizácii vízie moderného a otvoreného hlavného úradu druhého najväčšieho mesta na Slovensku, ktorému záleží na všetkých svojich občanoch.

Myslíme si, že takúto víziu by tento úrad mal mať.

Zo strany magistrátu sa to prejaví stretnutiami s občanmi, diskusiami, spoluprácou s odborníkmi, výškolením zamestnancov na magistráte, aby správne komunikovali s občanmi a vytvárali atmosféru ústretovosti, ...

KONIEC.

Komix vznikol na základe podkladov členov INKLUB-u, ktorí sú zároveň zobrazení na fotografiách, menovite: Martina Holentová, Gregor Simon, Matúš Knap, Petra Andrejová, Petra Fabišiková, Martin Jaroš, Marek Molnár, Adam Hudák, Leo Demjan, Michal Kundrát, Slavomír Varinský, Ľubomír Hampachel, Adam Pohanka, Gabriela Sabolová, Lukáš Tury, Štefan Miščo, Dalibor Okoš, Ján Strhárský, Marta Tóthová, Marián Kozák, Ľubica Benkovská, Marek Metenko, Ján Podhájecký, Marcela Strhárská

Autori fotografií: Marcela Strhárska, Ján Podhájecký

Grafická a komixová úprava: Lucia Cangárová

Vyšlo aj ako súčasť odborného časopisu Integrácia, číslo III-IV/2022

komix

6

Prieskum architektonickej prístupnosti volebných budov a miestností Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím

Podľa zákona č. 176/2015 Z. z. medzi kompetencie komisára pre osoby so zdravotným postihnutím patria o. i. uskutočňovanie výskumov a prieskumov na sledovanie stavu a vývoja v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím, presadzovanie záujmov osôb so zdravotným postihnutím v spoločnosti, skúmanie ich názorov a podpora ich záujmu o verejné otázky.

Ustanovenia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím

Práva týkajúce sa účasti na politickom a verejnom živote sú zakotvené v **Článku 29 Dohovoru – Účasť na politickom a verejnom živote**. Podľa neho zmluvné strany zaručia osobám so zdravotným postihnutím politické práva a možnosť využívať ich na rovnakom základe s ostatnými. Zároveň sa o. i. zaväzujú, že zabezpečia, aby sa osoby so zdravotným postihnutím mohli účinne a plne podieľať na politickom a verejnom živote na rovnakom základe s ostatnými, budú chrániť právo osôb so zdravotným postihnutím hlasovať v tajnom hlasovaní vo voľbách a vo verejných referendách, zaručia slobodné vyjadrovanie vôle osôb so zdravotným postihnutím ako voličov a budú aktívne **podporovať prostredie, v ktorom sa osoby so zdravotným postihnutím môžu účinne a plne zúčastňovať na riadení verejných záležitostí, a to bez diskriminácie a na rovnakom základe s ostatnými**.

Požiadavka prístupnosti a zabezpečenia bezbariérového prístupu pre osoby so zdravotným postihnutím vo všeobecnosti vyplýva z ustanovenia **Článku 9 Dohovoru – Prístupnosť**, ktorý zmluvné strany zaväzuje prijať príslušné opatrenia, ktoré zabezpečia osobám so zdravotným postihnutím prístup k fyzickému prostrediu, k doprave, k informáciám a komunikácii, vrátane informačných a komunikačných technológií a systémov, ako aj k ďalším prostriedkom a službám dostupným alebo poskytovaným verejnosti, na rovnakom základe s ostatnými.

Tieto opatrenia zahŕňajú identifikáciu a odstraňovanie prekážok a bariér brániacich prístupnosti a vzťahujú sa, okrem iného, na **budovy, cesty, dopravné a iné vnútorné a vonkajšie zariadenia, vrátane škôl, obytných budov, zdravotníckych zariadení a pracovísk, ako aj na informačné, komunikačné a iné služby, vrátane elektronických a pohotovostných služieb**. Ich cieľom je umožniť osobám so zdravotným postihnutím, **aby mohli žiť nezávislým spôsobom života**.

Legislatívne ustanovenia

Hlavné zásady, princípy a požiadavky zabezpečenia bezbariérového riešenia prostredia a prístupnosti stavieb v Slovenskej republike upravuje zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a štvrtá časť vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 532/2002 Z. z., ktorá stanovuje podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie (ďalej len „vyhláška“).

Podľa vyhlášky, **prístup do každej stavby** uvedenej v § 56 vyhlášky (bytového domu a ostatných budov na bývanie, bytu osobitného určenia, rodinného domu osobitného určenia, stavby nebytovej budovy a inžinierskej stavby v časti

určenej na užívanie verejnosťou a stavby s chráneným pracoviskom) musí byť zabezpečený najmenej jedným **vstupom na úrovni komunikácie pre chodcov bez vyrovnávacích stupňov**; pri novostavbe musí byť takto riešený hlavný vstup.

Stanovisko komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím Zuzany Stavrovskej k zabezpečeniu bezbariérovosti budov určených na užívanie verejnosťou

Ak nemožno vstup zabezpečiť vyššie uvedeným spôsobom, musí byť vyrovnanie riešené **rampou, schodiskovou plošinou alebo vonkajším výťahom**. Schodisko a rampa musia mať po oboch stranách držadlá. Rampa musí mať šírku najmenej 1,3 m. Rampa dlhšia ako 9 m musí byť prerušená odpočívadlom. Povrch chodníka, schodiska a rampy musí byť upravený proti šmyku.

Najvhodnejším riešením je, ak je vstup do budovy na úrovni okolitého chodníka. V takom prípade majú ľudia so zdravotným postihnutím, ale aj iné osoby prístup do budovy bez prekážok.

Prirodzeným riešením prístupnosti je aj rampa, ktorá vyhovuje tiež rodičom s kočíkmi a seniorom. Aj v prípadoch, keď nespĺňa vyhlášku požadovanú šírku, môže dostatočne a vhodne zabezpečiť prístup do budovy. Pokiaľ spĺňa dostatočne aj ostatné kritériá, možno konštatovať, že **nie je porušené základné právo na prístupnosť.** Ak rampa nie je vybavená držadlami po obidvoch stranách, prípadne držadlá sú umiestnené v nesprávnej výške, môže to ľuďom so zdravotným postihnutím, ale napr. aj starším ľuďom, spôsobovať problémy. Prekážkou však môžu byť napr. aj **strmé a šmykľavé rampy.** V takýchto prípadoch nie je bezbariérový prístup do budovy dostatočne zabezpečený a **nie je dodržané základné právo na prístupnosť.**

Schodiskové, zdvíhacie a elektrické plošiny nie sú univerzálnym riešením, pretože neriešia bezbariérový prístup **pre rodičov s kočíkmi, starých ľudí, ľudí po úraze** (napr. so zlomenou nohou) a pod. Plošiny sú **často zamknuté alebo nefunkčné,** prípadne chýba alebo nefunguje zvonček a na ich odomknutie je potrebné dlho čakať. **Mali by byť iba núdzovým riešením,** aj to iba v odôvodnených a výnimočných prípadoch. Možno konštatovať, že aj v týchto prípadoch nie je bezbariérový prístup do budovy dostatočne zabezpečený a **nie je dodržané právo na prístupnosť.**

Nevhodným a nedostatočným riešením sú tiež koľajnice, pretože svojou šírkou nevyhovujú potrebám osôb na vozíku a kočíkom zároveň. Napr. koľajnice prispôbené vozíkom môžu byť príliš široké/úzke pre kočíky a naopak. Taktiež je to nevhodné riešenie pre starších ľudí.

Problémy pri pohybe do budovy a z budovy môžu spôsobovať aj **užšie, prípadne ťažko sa otvárajúce vchodové dvere a dverné prahy.** Vstupné dvere do budovy by mali byť krídlové alebo posuvné a mali by umožňovať otvorenie najmenej na šírku 90 cm. Pred vstupnými dverami by mal byť dostatočný manévrovací priestor pre pohyb osoby s vozíkom alebo s kočíkom.

Čo sa týka bezbariérového prístupu v budovách, podľa platnej právnej úpravy pri dvojpodlažnej stavbe určenej na užívanie verejnosťou, ktorá nie je vybavená rampou, a pri viacpodlažnej stavbe sa prístup zabezpečí **najmenej jedným osobným, prípadne upraveným nákladným výťahom alebo schodiskovou plošinou.** Prístup k výťahu musí byť zabezpečený na každom podlaží.

Výťah musí byť dostatočne priestranný na to, aby sa do neho zmestila osoba na vozíku so sprievodcom, ale aj rodič s kočíkom. Vstupné dvere výťahu a výťahovej kabíny musia mať šírku najmenej 80 cm. Šírka výťahovej kabíny je naj-

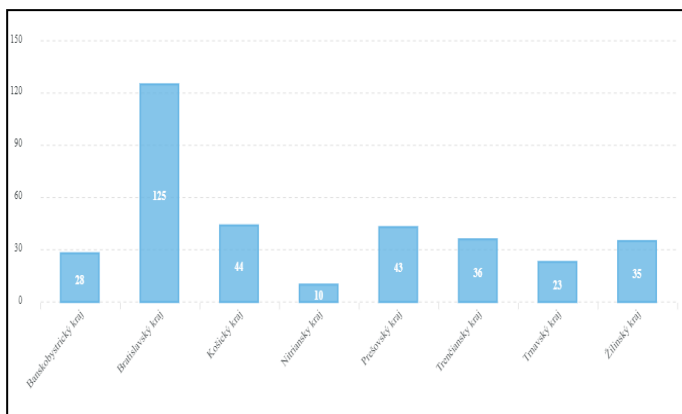
menej 1,1 m, hĺbka najmenej 1,4 m. Pred výťahom musí byť dostatočný manévrovací priestor pre pohyb osoby na vozíku a pohyb osoby s kočíkom.

Výsledky prieskumu architektonickej prístupnosti volebných budov a miestností

Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím uskutočnil prieskum architektonickej prístupnosti volebných budov a miestností počas volieb do orgánov samosprávy obcí a volieb do orgánov samosprávnych krajov (spojených regionálnych volieb), ktoré sa konali 29.10.2022. Zber dát sa realizoval odo dňa volieb až do 6.11.2022 formou online dotazníkov na webovom sídle Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím www.komisar.sk. Dotazník mohol vyplniť ktokoľvek, kto sa zúčastnil na voľbách.

Prieskum bol zameraný na tieto oblasti: dostupnosť vyhradených parkovacích miest pre osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, stav bezbariérovosti vstupov do volebných budov a miestností, spôsob zabezpečenia bezbariérovosti; poschodia, na akých sa nachádzali volebné miestnosti, stav bezbariérovosti samotných interiérov volebných miestností a zabezpečenie pomoci voličom s obmedzenou schopnosťou pohybu zo strany okrskových volebných komisií.

Graf 01: Zastúpenie respondentov podľa samosprávnych krajov:

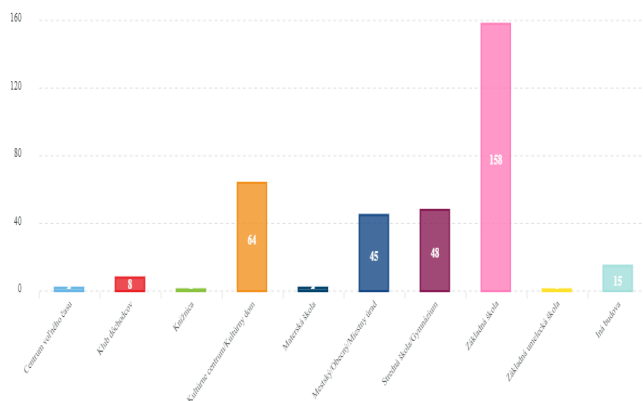


Dotazník vyplnilo spolu **344** ľudí z celého Slovenska. V rámci 8 samosprávnych krajov bolo najviac respondentov – 125 (36%) z Bratislavského samosprávneho kraja, najmenej z Nitrianskeho samosprávneho kraja – 10 (3%). V ostatných krajoch sa počet respondentov pohyboval od 23 (7%) do 44 (13%).

Typy volebných budov

Najviac ľudí (158) volilo v budovách základných škôl - necelých 46%. V domoch kultúry volilo necelých 19% (64 ľudí), v budovách stredných škôl alebo gymnázií takmer 14% (48). 13% opýtaných (45 ľudí) volilo v priestoroch mestských, miestnych alebo obecných úradov. Cca 4% (14 ľudí) volilo v kluboch dôchodcov, budovách materských škôl, centrách voľného času alebo v knižnici. V rámci 15 odpovedí „iná budova“ sme zaznamenali odpovede: turistická ubytovňa, športová hala, zimný štadión, univerzita/vysoká škola (2x), inšpektorát práce, hotel, kúpalisko – spoločenská miestnosť, neuvedené (7x).

Graf 02: Typ volebných budov:



Otázka: Bolo pred budovou vyhradené aspoň jedno parkovacie miesto pre osoby s ťažkým zdravotným postihnutím?

Odpovedalo 242 ľudí. Parkovacie miesto bolo dostupné v jednej tretine prípadov (75 prípadov - 31%). Naopak, vyhradené parkovanie **chýbalo približne v dvoch tretinách** (v 167 prípadoch - 69%). Považujeme to za **nedostatočné**. Podľa

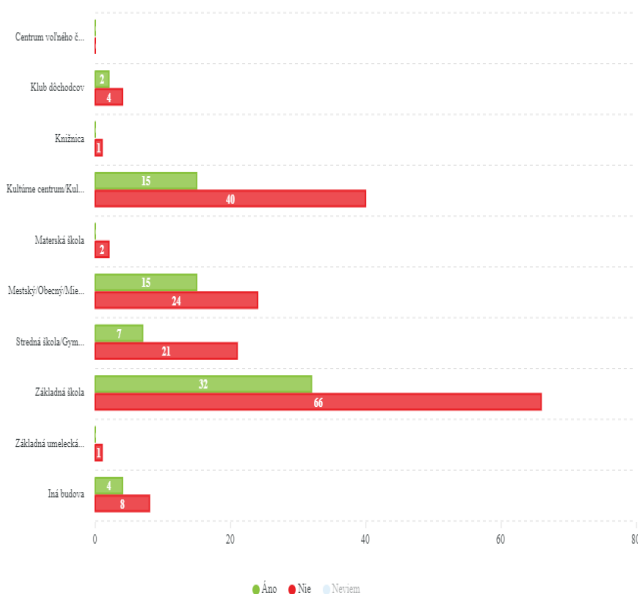
vyhlášky Ministerstva životného prostredia SR č. 532/2002 Z. z., ktorá stanovuje podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie (tj. na všetky budovy určené na užívanie verejnosťou), na vyznačenej odstavnej a parkovacej ploche pre osobné motorové vozidlá **musia byť vyhradené 4 % stojísk, najmenej však jedno stojisko pre vozidlo osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie** a musí byť umiestnené **najbližšie k vchodu** do príslušnej stavby.

Počet odpovedí: 242

NIE: 167 odpovedí (69%)

ÁNO: 75 odpovedí (31%)

Graf 03: Dostupnosť vyhradeného parkovacieho miesta pre osoby s ŤZP podľa typov volebných budov:



Základné školy: 98 odpovedí, z toho

ÁNO: 32 (32,7%), NIE: 66 (67,3%)

Kultúrne centrum: 55 odpovedí, z toho

ÁNO 15 (27,3%), NIE: 40 (72,7%)

Stredné školy/gymnázia: 28 odpovedí, z toho

ÁNO: 7 (25%), NIE: 21 (43,8%)

Mestský, miestny, obecný úrad: 39 odpovedí, z toho ÁNO: 15 (38,4%), NIE: 24 (61,5%)

ODPORÚČANIE KOMISÁRKY: Zabezpečiť súlad s vyhláškou, to znamená, aby sa čo najbližšie k vchodom do volebných budov nachádzali vyhradené parkovacie stojiská pre držiteľov parkovacích preukazov ŤZP; volebné budovy vyberať aj s ohľadom na možnosti takéhoto parkovania.

Otázka: Bol do budovy umožnený bezbariérový vstup? Dostal sa vodič s obmedzenou mobilitou do budovy bez pomoci?

Odpovedalo 344 ľudí, z toho bezbariérový vstup potvrdilo 115 (33%). Čiastočne bezbariérový vstup bol v 21 prípadoch (6%). Bezbariérový vstup do budovy chýbal v 208 prípadoch (60%). **Teda až takmer v dvoch tretinách prípadov sa vodiči s obmedzenou schopnosťou pohybu nemohli dostať do budovy bez pomoci inej osoby.** Ako čiastočne bezbariérové vstupy do budov hodnotili respondenti napríklad prípady, keď bol prístup k vchodovým dverám síce bezbariérový, ale dvere boli ťažké, takže mu ich musel otvoriť niekto iný. Zaznamenali sme aj situáciu, keď na prvých schodoch do budovy bola nájazdová rampa, na druhých schodoch však už nebolo nič.

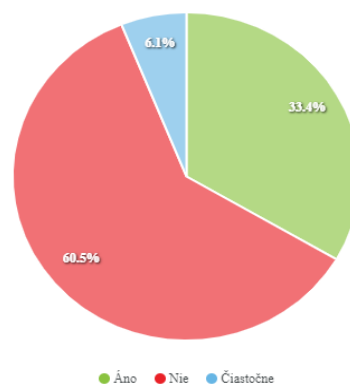
Počet odpovedí: 344

ÁNO: 115 (33%)

NIE: 208 (60%)

ČIASTOČNE: 21 (6,1%)

Graf 04: Existencia bezbariérového vstupu do budovy



Existencia bezbariérového vstupu do budovy podľa jednotlivých typov budov:

Základné školy: 158 odpovedí, z toho

ÁNO: 49 (31%), NIE: 101 (63,9%), ČIASTOČNE: 8 (5%)

Kultúrne centrum: 64 odpovedí, z toho

ÁNO 30 (47%), NIE: 30 (47%), ČIASTOČNE: 4 (6%)

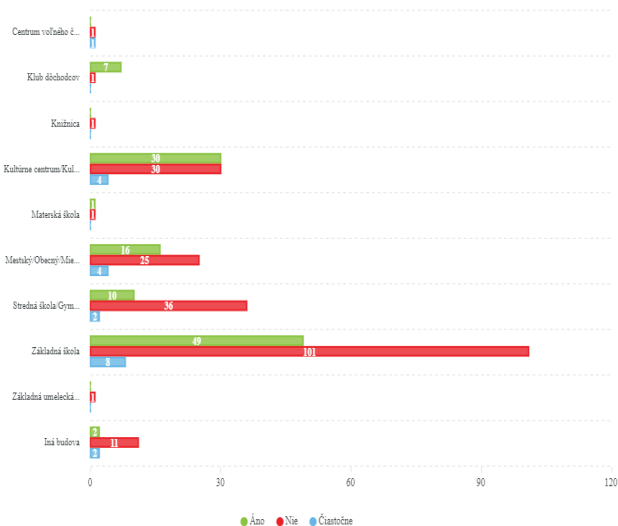
Mestský/obecný/miestny úrad: 45 odp., z toho

ÁNO: 16 (36%), NIE 25 (56%), ČIASTOČNE: 4 (9%)

Stredná škola / gymnázium: 48 odpovedí, z toho

ÁNO: 10 (21%), NIE: 36 (75%), ČIASTOČNE: 2 (4%)

Graf 05: Existencia bezbariérového vstupu do budovy podľa jednotlivých typov budov



Komentáre respondentov z odpovedí čiastočne:

„Neboli tam síce schody, ale cez dvere by sa volič na invalidnom vozíku sám nedostal. Musela tam byť nejaká osoba, ktorá mu dvere dokorán otvorila.“

„Volebná miestnosť bola v menšej sále kultúrneho domu, pred jej vstupom nie je žiadny bezbariérový prístup. Ten je len pred vchodom do veľkej sály v kultúrnom dome.“

„Zdvíhacia plošina na poschodie.“

„Pred vchodom boli 3 schody. Ja s kočíkom a manžel s barlami sme to zvládli bez pomoci, ale človek na vozíku by to asi nezvládol.“

„Na prvých schodoch bola nájzdová rampa, na druhých schodoch však už nebolo nič.“

„Pri vstupe do kultúrneho domu sú umiestnené strmé koľajnice, to sa nedá považovať za bezbariérový vstup pre osoby s ŤZP.“

ODPORÚČANIA KOMISÁRKY: Debarierizovať vstupy do budov: vybudovať ideálne nájzdové rampy. Pri zohľadňovaní bezbariérovosti treba myslieť aj na spôsob otvárania dverí, aby napríklad človek s barlami alebo odkázaný na invalidný vozík cez ne mohol prejsť bez pomoci. V prípade budov, kde niektoré miestnosti majú bezbariérový prístup a iné nie, vybrať na voľby miestnosti s bezbariérovým prístupom. Tiež je potrebné bezbariérovosť zabezpečiť na všetkých schodoch, ak ich vedie do budovy viacero.

Otázka: Na ktorom poschodí sa nachádzala vaša volebná miestnosť?

Odpovedalo 343 ľudí, z toho **takmer polovica - 164 (48%) volila na prízemíach budov**. Na prvom nadzemnom podlaží malo volebnú miestnosť 140 voličov (41%), na druhom a vyššom nadzemnom podlaží volilo 30 respondentov (9%). Inú možnosť označilo 9 ľudí (3%) – napríklad v suteréne, alebo v kurióznom prípade športovej haly bolo treba najskôr vystúpiť po prudkom nájazde alebo schodoch, a potom zoskočiť po 2 vysokých schodoch. Zaznamenali sme aj niekoľko prípadov zvýšeného prízemia, keď bolo treba prekonať napr. 5-8 schodov.

Počet odpovedí: 343

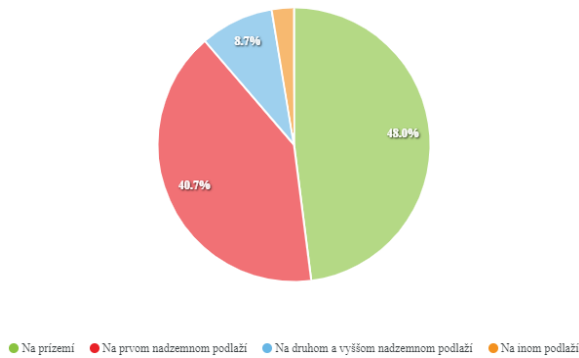
na prízemí: 164 (48%)

na prvom nadzemnom podlaží: 140 (41%)

na druhom a vyššom nadzemnom podlaží: 30 (9%)

iné: 9 (3%)

Graf 06: Poschodia, na ktorých sa nachádzali volebné miestnosti



Základné školy: 158 odpovedí

na prízemí: 69 (44%)

na prvom nadzemnom podlaží: 73 (46%)

na druhom a vyššom nadzemnom podlaží: 12 (8%)

iné: 4 (3%)

Kultúrne centrum: 64 odpovedí

na prízemí: 46 (71%)

na prvom nadzemnom podlaží: 15 (23%)

na druhom a vyššom nadzemnom podlaží: 2 (3%)

iné: 1 (2%)

Stredné školy: 48 odpovedí

na prízemí: 13 (27%)

na prvom nadzemnom podlaží: 21 (44%)

na druhom a vyššom nadzemnom podlaží: 12 (25%)

iné: 2 (4%)

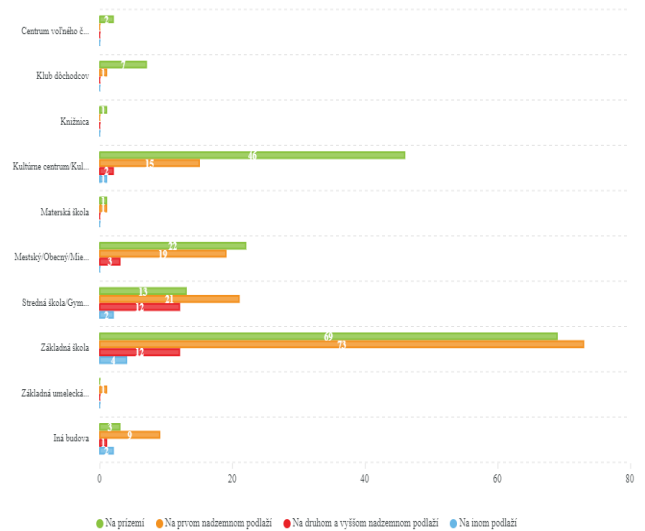
Mestský/obecný/miestny úrad: 44 odpovedí

na prízemí: 22 (50%)

na prvom nadzemnom podlaží: 19 (43%)

na druhom a vyššom nadzemnom podlaží: 3 (7%)

Graf 07: Poschodia, na ktorých sa nachádzali volebné miestnosti, podľa jednotlivých typov budov



Komentáre respondentov z odpovedí „iné“:

„K miestu volieb bolo treba prekonať dva vysoké schody.“

„Prízemie je aspoň 10 schodov nad úrovňou chodníka. K volebným miestnosiam treba následne prekonať 4 schody alebo sú na poschodí bez výťahu.“

„Bolo treba vyjsť po niekoľkých schodoch - najskôr do areálu školy, potom do vchodu školy, do ďalšieho priestoru, spolu asi 10 schodov bez bezbariérového prístupu.“

„Na prízemí, ale išlo sa tam schodmi.“

„Zvýšené prízemie (5-8 schodov).“

„Do budovy viedli schody a volebná miestnosť bola o poschodie nižšie.“

„Celkom 24 schodov do volebnej miestnosti: Na prízemie školy 13 schodov, 11 schodov do volebnej miestnosti na prvom medziposchodí.“

„Do budovy boli síce len dva schody, ale nedá sa tam dostať na elektrickom invalidnom vozíku. Museli sme použiť pre mňa nestabilný invalidný vozík.“

„K miestu volieb - upravená hracia plocha - bolo treba vystúpiť po prudkom nájazde alebo schodoch a zoskočiť po 2 vysokých schodoch.“

„Vstup do budovy bol po schodoch. Potom bolo treba zísť na prízemie znova po schodoch k volebnej miestnosti.“

Otázka: Akým spôsobom bol do volebnej miestnosti zabezpečený bezbariérový prístup?

Otázku zodpovedalo 58 ľudí. Z toho najviac - 38 respondentov (66%) uviedlo, že tam bola **nájazdová rampa**. **Schodiskovú plošinu** využilo 14 ľudí (24%). **Výťah** mohli použiť 5 respondenti (9%).

Podľa vyššie spomínanej vyhlášky pritom **prístup o.i. do stavby v časti určenej na užívanie verejnosťou** musí byť zabezpečený najmenej jedným **vstupom na úrovni komunikácie pre chodcov** bez vyrovnávacích stupňov. Pri novostavbe musí byť takto riešený hlavný vstup (od roku 2002).

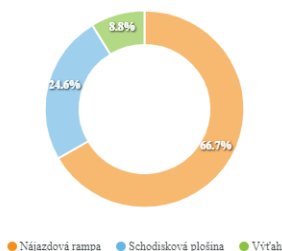
Počet odpovedí: 58

nájazdová rampa: 38 (66%)

schodisková plošina: 14 (24%)

výťah: 5 (9%)

Graf 08: Spôsob zabezpečenia bezbariérového



prístupu



Obrázok 01 (ilustračný) Schodolez (zdroj:



sabtechnology.cz)

Obrázok 02 (ilustračný) Nájazdová rampa (zdroj:



tuke.sk)

Obrázok 03 (ilustračný) Schodisková plošina (zdroj: prekonajmebariery.sk)

ODPORÚČANIE KOMISÁRKY: Na vyššie poschodia situovať volebné miestnosti iba v prípade existencie bezbariérového prístupu – ideálne výťahu. Nestačí situovať volebné miestnosti na prízemie budov, pretože často ide o zvýšené prízemie, kde treba prekonať zopár schodov, je preto potrebné zabezpečiť bezbariérový prístup – napr. nájazdovou rampou.

Schodiskové plošiny nie sú univerzálnym riešením, pretože neriešia bezbariérový prístup pre rodičov s kočíkmi, starých ľudí, ľudí po úraze (napr. so zlomenou nohou) a pod. Plošiny sú často zamknuté alebo nefunkčné, prípadne chýba alebo nefunguje zvonček a na ich odomknutie je potrebné dlho čakať. Mali by byť iba núdzovým

riešením.

Otázka: Bol interiér volebnej miestnosti bezbariérový?

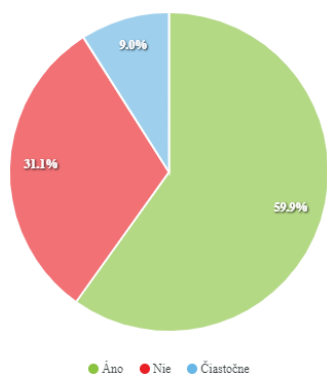
Odpovedalo 344 respondentov. Väčšina interiérov bola bezbariérová – uviedlo to 206 respondentov (60%), ale stále je pomerne vysoké percento aj interiérov s bariérami – 107 prípadov (31%). Možnosť „častočne bezbariérový interiér“ označilo 31 ľudí (9%). Išlo napríklad o prípady úzkych priestorov, keď človeku na vozíku museli na požiadanie vytvoriť viac priestoru, aby sa dostal k volebnej schránke alebo keď boli vysoké prahy dverí.

Počet odpovedí: 344

ÁNO: 206 (60%)

NIE: 107 (31%)

ČIASTOČNE: 31 (9%)



Graf 09: Existencia bezbariérového interiéru volebnej miestnosti

Bezbariérovosť interiéru volebných miestností podľa jednotlivých typov budov

Základné školy: 158 odpovedí, z toho

ÁNO: 82 (52%), NIE: 60 (38%), ČIASTOČNE: 16 (28%)

Kultúrne centrum: 64 odpovedí, z toho

ÁNO 43 (67%), NIE: 17 (27%), ČIASTOČNE: 4 (6%)

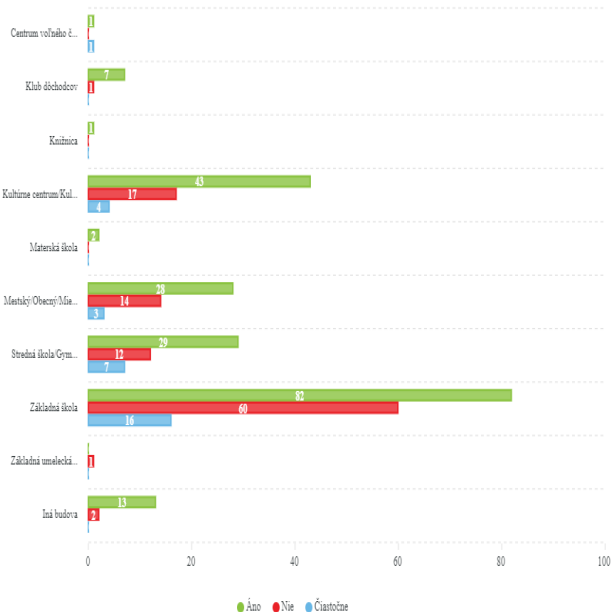
Stredné školy/gymnázia: 48 odpovedí, z toho

ÁNO: 29 (60%), NIE: 12 (25%), ČIASTOČNE: 7 (15%)

Mestský, miestny, obecný úrad: 45 odpovedí,

z toho ÁNO: 28 (62%), NIE: 14 (31%), ČIASTOČNE: 3 (7%)

Graf 10: Bezbariérovosť interiéru volebných miestností podľa jednotlivých typov budov



Komentáre respondentov z odpovedí čiastočne:

„Človeku na vozíku museli na požiadanie vytvoriť viac priestoru, aby sa dostal k volebnej urne.“

„Vysoké prahy do volebnej miestnosti - viac ako 15 cm.“

„Trieda je veľmi malá, problém bol v nej chodiť aj s barlami, vozičkár sa vôbec nezmestil.“

„Úzke dvere.“

„Málo priestoru na pohyb.“

„Schodíky boli aj do triedy - volebnej miestnosti, pritom vedľa, že okrsok tvoria obyvatelia činžiaku, kde žijú ľudia s ŤZP či seniori.“

ODPORÚČANIA KOMISÁRKY: Volebné miestnosti situovať najmä do takých budov, ktoré majú bezbariérový prístup, ideálne so vstupom na úrovni okolitého chodníka; v prí-pade bariérových vstupov zabezpečiť nájazdové rampy. Schodiskové plošiny nie sú univerzálnym riešením, pretože neriešia bezbariérový prístup pre všetkých – tj kočíky, ľudí s barlami a pod.; často sú zamknuté alebo nefunkčné, chýba alebo nefunguje zvonček. Je potrebné myslieť aj na spô-

sob otvárania dverí, aby cez ne človek s obmedzenou schopnosťou pohybu vedel prejsť bez pomoci. V prípade budov, kde niektoré miestnosti majú bezbariérový prístup a iné nie, vybrať na voľby miestnosti s bezbariérovým prístupom. Odporúčam tiež zabezpečiť bezbariérovosť na všetkých schodiskách a úrovniach vnútri budovy („Na prvých schodoch bola nájazdová rampa, na druhých schodoch však už nebolo nič.“). Zároveň je potrebné vyberať také volebné miestnosti, ktorých interier nemá bariéry (nie v športovej hale, kúpalisku alebo zimnom štadióne), s dostatočným priestorom na pohyb aj s barlami a invalidným vozíkom, vyberať také miestnosti, kde sú dostatočne široké dvere – aspoň 90 cm a odstrániť bariérové prahy dverí – či už úplne alebo umiestnením vyrovnávacej prechodovej lišty.

Otázka: Ako okrsková volebná komisia umožnila voliť voličovi s obmedzenou schopnosťou pohybu?

Odpovedalo 101 ľudí. Takmer v polovici prípadov – **47 (47%) prišiel za voličom** pred budovu alebo pod schody **člen okrskovej volebnej komisie s hlasovacími lístkami**. Vo vyše tretine prípadov – **36 (36%) mu pomohol dostať sa dovnútra niekto iný**. Iný spôsob potvrdilo 18 respondentov (18%). Išlo napríklad o situáciu, keď chcel pomoc ponúknuť člen komisie, no danú osobu by bol musel zložiť na rukách (vyvýšená plocha v športovej hale). Voličom odkázaným na invalidný vozík tiež chýbali informácie, ako si majú privolať pomoc. Ukázalo sa tiež, že s prekonávaním bariér majú problém aj iní ľudia, nielen osoby so zdravotným postihnutím, ale napr. aj rodičia s kočíkmi.

Voliči s obmedzenou schopnosťou pohybu síce majú možnosť požiadať, aby za nimi prišli na adresu ich trvalého pobytu vyslaní členovia okrskovej volebnej komisie s prenosnou volebnou schránkou, to však nie je ideálne riešenie. **Každý človek má právo zúčastňovať sa na verejnom a spoločenskom živote na rovnakom základe s ostatnými, v tomto prípade zažiť atmosféru volieb a volebných miestností. Ak má byť pre ľudí**

s obmedzenou schopnosťou pohybu jedinou možnosťou hlasovanie do prenosnej volebnej schránky doma, naplní sa síce ich volebné právo, ale v izolácii a vylúčení.

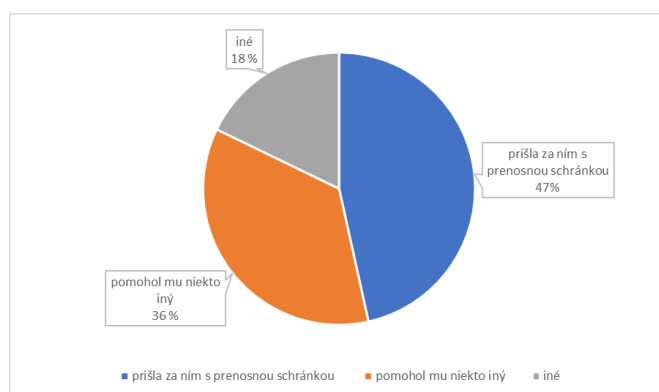
Počet odpovedí: 101

prišla za ním s prenosnou schránkou: 47 (47%)

pomohol mu niekto iný: 36 (36%)

iné: 18 (18%)

Graf 11: Zabezpečenie pomoci voličom



s obmedzenou schopnosťou pohybu zo strany okrskových volebných komisií

Komentáre respondentov z odpovedí „iné“:

„Pomoc chcel ponúknuť člen komisie, ale nedalo sa, bol by ma musel zložiť na rukách....“ (športová hala v Púchove)

„Vo vestibule (14 schodov nad úrovňou ulice) by bola vhodnejšia možnosť voliť, a ušetriť si tak ďalší pohyb po budove.“

„Ak bol volič na vozíku sám, nikde nebola informácia, ako má postupovať, prípadne telefonický kontakt.“

„Nebola žiadna informácia, žiaden zverejnený kontakt pri vstupe do budovy o možnosti pomoci. Ak išiel človek sám, bol odkázaný na sprostredkovanie pomoci okoloidúcimi.“

„Bola som s kočíkom, odkázaná sama na seba.“

„Neviem ako ŤZP, ale matke s kočíkom pomáhali schody zvládnuť čakajúci voliči.“

ODPORÚČANIE KOMISÁRKY: Riešenie, keď člen okrskovej volebnej komisie príde za voličom pod schody alebo pred budovu, je „z núdze cnosť.“ Nepovažujem to za dôstojný spôsob vykonania volebného práva ani za zaručenie tajnosti hlasovania. Vo vyše tretine prípadov imobilným voličom pomohol niekto iný – v takýchto prípadoch ide len o dobrú vôľu a ochotu či už príbuzného alebo okoloidúceho, na ktorú sa však nemôžeme spoliehať, dokonca v prípade športovej haly to ani nebolo v silách človeka. Tí, ktorí prišli voliť sami, nemali k dispozícii žiadnu informáciu, ako postupovať alebo ako si privolať člena okrskovej volebnej komisie pod schody. Odporúčam, aby okrskové volebné komisie mali pre podobné prípady určeného dobrovoľníka alebo brigádnika, ktorý by bol k dispozícii osobám s obmedzenou schopnosťou pohybu.

Porovnanie bezbariérovosti podľa jednotlivých okruhov otázok

Približne v dvoch tretinách prípadov nebolo zabezpečené **vyhradené parkovacie miesto** pre držiteľov parkovacích preukazov ŤZP. V nadpolovičnej väčšine nebol ani umožnený **bezbariérový prístup do budovy**. Samotný **interiér volebnej miestnosti** mal bariéry približne v jednej tretine prípadov.

Tabuľka 01: Porovnanie bezbariérovosti podľa jednotlivých okruhov otázok

	áno	časť	áno +	nie
Parkovacie miesto pre ŤZP (242 odpovedí)	30%	-	-	69%
Bezbariérový prístup do budovy (344 odpovedí)	33%	6%	39%	61%
Bezbariérový interiér volebnej miestnosti (344 odpovedí)	60%	9%	69%	31%

Porovnanie s prieskumom z roku 2020

Počas parlamentných volieb 29.2.2020 uskutočnil Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím prieskum podmienok realizácie volebného práva osôb so zdravotným

	2020	2022
Vyhradené parkovacie miesto pre ŤZP	44% (z celkového počtu 50 odpovedí)	30% (z celkového počtu 242 odpovedí)
Bezbariérový prístup do budovy	46% (z celkového počtu 50 odpovedí)	33% (z celkového počtu 344 odpovedí) (39% áno + čiastočne)
Bezbariérový interiér	74% (z celkového počtu 50 odpovedí)	60% (z celkového počtu 344 odpovedí) (69% áno + čiastočne)

postihnutím, a to formou osobného pozorovania priebehu volieb zamestnancami úradu v 50 vybraných volebných miestnostiach.

V roku 2020 existenciu vyhradených parkovacích

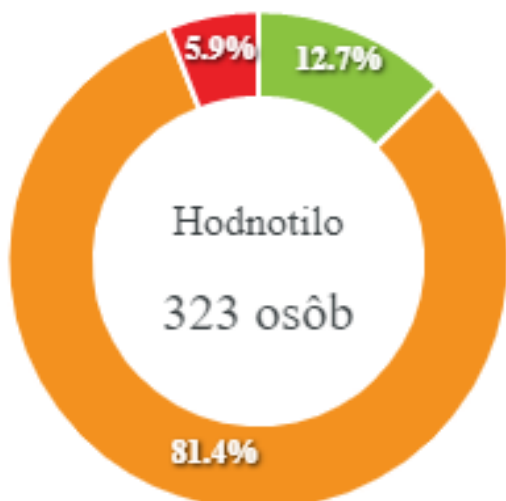
miest pre osoby so zdravotným postihnutím zaznamenal v 22 prípadoch (44%), teda v necelej polovici - z celkového počtu 50 monitorovaných volebných miestností, tj . Podobne, bezbariérový vstup do budovy s volebnou miestnosťou bol iba v 23 prípadoch z 50 (v 46%). Čo sa týka samotných volebných miestností, z 50 malo bezbariérový prístup iba 14 (28%). Samotný interiér volebných miestností bol bez bariér v 37 prípadoch z 50 (74%).

Tabuľka 02: Porovnanie prieskumov z r. 2020 a r. 2022

Výsledky z roku 2022 ukázali dokonca zhoršenie oproti prieskumu z roku 2020, no keďže v roku 2020 sme monitorovali iba 50 volebných miestností a v roku 2022 sa celkovo zapojilo až 344 ľudí, predpokladáme, že prieskum z roku 2022 je presnejší.

Hodnotenie celkového stavu bezbariérovosti v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami zo strany respondentov

Väčšina účastníkov prieskumu (81%) v r. 2022 pri celkovom porovnaní architektonických bariér



s voľbami v roku 2020 konštatovala, že stav sa oproti roku 2020 nezmenil. Takmer 13% percent ľudí skonštatovalo zlepšenie stavu, o niečo menej ich skonštatovalo zhoršenie stavu: 6%.

Počet odpovedí spolu: 323

„Nezmenilo sa to.“ 263 (81%)

„Zlepšilo sa to, bariéry sa odstránili.“ 41 (13%)

„Zhoršilo sa to, pribudli bariéry.“ 19 (6%)

Graf 12: Hodnotenie celkového stavu bezbariérovosti v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami zo strany respondentov

Stanovisko komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím Zuzany Stavrovskej k výsledkom prieskumu

Výsledky prieskumu neprekvapili. Situácia s bezbariérovosťou volebných miestností sa v uplynulých rokoch vo väčšine prípadov nezmenila. Prieskum z roku 2022 ukázal, že zhruba v dvoch tretinách prípadov chýbali parkovacie miesta pre držiteľov ŤZP preukazov, približne v dvoch tretinách prípadov chýbal aj bezbariérový prístup do volebnej budovy alebo miestnosti. Bezbariérový interiér chýbal v približne tretine prípadov.

Najviac bariérové boli budovy škôl (dve tretiny z budov škôl), najlepšie v našom prieskume dopadli budovy domov kultúry. Bariérovosť volebných budov a miestností je pritom problémom nielen pre ľudí s obmedzenou schopnosťou pohybu odkázaných na invalidný vozík alebo barly, ale aj starších či iných občanov, ktorým sa ťažšie chodí, prípadne rodičov s kočíkmi.

Postupné odstraňovanie bariér je zároveň potrebné nielen na účely volieb, ale aj na účely všeobecného prístupu ľudí s obmedzenou schopnosťou pohybu do objektov, v ktorých sa nachádzajú volebné miestnosti. Často ide o jednoduché opatrenia, na ktoré nie sú nutné veľké zásahy ani veľa peňazí, no môžu do veľkej miery skvalitniť proces vykonania volebného práva mnohým ľuďom.

V každom prípade je pozitívne, že účastníci prieskumu vyhodnotili viac pozitívnych zmien ako negatívnych v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami pred dvoch rokov.

Výsledky prieskumu sme poskytli k dispozícii všetkým orgánom, ktoré zabezpečujú prípravu volieb - Ministerstvu vnútra SR, Združeniu miest a obcí Slovenska, Únii miest Slovenska, zároveň všetkým samosprávnym krajom, ktoré sú tiež vlastníckmi budov, v ktorých sa konajú voľby. Ponúkli sme im prerokovanie zistení a navrhnutie možností zlepšenia nielen pri výbere volebných miestností, ale aj celkového manažmentu realizácie volebného práva počas konania volieb. Rokovania postupne realizujeme v roku 2023.

JUDr. Zuzana Stavrovská,

komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím

Mgr. Elena Koritšánska,

2022

ISSN: 1336-2011